

Prezentace Hornicko-historického spolku
STŘÍBRO

Jednou z prvních zpráv o založení města Stříbra v roce 1113 nás seznamuje známý český kronikář Václav Hájek z Libočan.. Jeho „Kronika Czeska“ (1541) se o událostech roku 1131 zmiňuje následovně (překlad z roku 1925) : „ Kníže Soběslav, vida jednu ves v dobrém položení, ježto bylo jméno Miza, i rozkázal tu města založiti. Tu ke zdem městským grunty kopajíc našli rudu stříbrnou a odtud dáno městu jméno Stříbro

Jedná se vlastně o listinné falzum ze 13. století a kníže Bedřich v ní v roce 1183 potvrzuje, že jeho manželka, Alžběta Uherská daruje johanitům faru Sv. Marie ve Stříbře. Pro existenci této hornické osady svědčí mimo jiné i velmi staré důlní práce ve skalním podloží v prostoru dnešního historického městského jádra.

Pokud i jen některé z těchto zpráv, by bylo možno považovat za věrohodné, patřil by stříbrský rudní revír v českých zemích zřejmě k nejstarším, historicky doloženým těžebním oblastem.

Vždyť i nejstarší dokumentované zprávy jsou z roku 1183 a 1186 jsou starší než zprávy o dolování v Krušných horách a v Sasku.

Weizsäcker v „Geschichte des Bergbaues in den Sudetenländern“ z roku 1928 připomíná, že listina uváděná Dobnerem, pokud by skutečně existovala, by reprezentovala nejstarší výkup pozemků k horním účelům v Čechách. Zajímavé je, že tyto nezaručené zprávy hovoří o stříbrných dolech, zatím co zprávy pozdější uvádí pouze doly na olovo, při čemž stříbro je vedlejším produktem malého významu.

F.A: Schmidt (1833) uvádí listinu krále Václava IV. z roku 1410 . Z této listiny se dá usuzovat, že zde již dříve musela být nějaká nákladnictva a tedy i doly. V listině bohužel není žádná zmínka o dolech na stříbro.

Stříbrskému olovu se naskýkala již v době předhusitské volná cesta do Kutné Hory. Olovo bylo hlavní přísadou nutnou při hutnění stříbra. Při jeho poměrném nedostatku se není co divit, že o stříbrské olovo měli zájem horní podnikatelé kutnohorští a zejména sám královský mincmistr. V městské knize je dochováno vzdání se městských hutí ve Stříbře měšťanům Lvovi rychtáři, Fridlinu Rotelovi a Alblinu horníkovi. Jmenovaní jsou povinni vzdát se hutě po uplynutí šesti let městu Stříbru se vším zařízením. (20. listopadu 1392).

Ke konci 15. století nejsou zachyceny již o stříbrském dolování žádné zprávy i když je nepochybné, že provoz dolů neustává, naopak se podstatně rozvíjí, neboť v 16. století dosahuje značného významu, což se projevuje i na množství zachovalých zpráv.

Z doby na počátku 16. století se zachovalo 8 knih „ Register na příjem a vydání peněz hor olověných u města Stříbra „ z let 1501–1524. Tato registra obsahují vedle významného dokumentu právního „ Řádu jakým se propůjčky na horách olověných Královské milosti u města Stříbra dávají,, z 23.5.1513 i cenné obchodní údaje o obchodním spojení stříbrských nákladníků s Kutnou Horou, kam bylo jenom za jediný rok 1524 dodáno kolem 10 tun olova a přes pět tun olověných rud. Jedna z propůjček určuje datum zahájení prací na dědičné štole 27.9.1513.

Vydání samostatného horního pořádku, jako důsledek rozvoje hornických prací, vneslo pořádek také do udělování propůjček, dosud libovolně prováděných perkmistrem a městskou radou, i do odvádění desátku, což velmi nelibě nesli kvekrové.

V polovině 16. století se silně zajímá o stříbrské doly král Ferdinand I. v souvislosti s dodávkami olova do Kutné Hory. V roce 1554 navštívila město Stříbro komise vyslaná králem za účelem intenzivnější exploatace a zvýšení dodávek rud. Komise doporučila soustředit veškeré práce na pozdější Prokopskou štolu, která byla centrem revíru, s níž jsou spojeny všechny ostatní doly.

14.1.1555 vydal král Ferdinand I. dekret, kterým povoluje obnovu dolů, schvaluje veškerá opatření navržená komisí, včetně finanční podpory od královské komory. Dědičná štola je ražena po důležité žíle a podchází všechny opuštěné doly. V roce 1558 povoluje král Ferdinand I. hraběti Šlikovi volný prodej vytěžených olověných rud a na dvacet let jej zprošťuje povinnosti odvádět desátek.

V archivních pramenech následuje mezera zabírající cca 150 let (1565 – 1700). Válečná léta dolehla na město Stříbro obzvláště těžce.

Po dlouhé době úpadku dolů opět ožívá hornická činnost. První znovu otevřený důl je Reiche Seegen Gottes v roce 1696.

V roce 1717 vydává úřad nejvyššího mincmistra nařízení, kterým se otvírkové práce ve stříbrském rudním revíru podřizují hornímu úřadu slavkovskému. Ten bude podle jáchymovského horního pořádku povolovat propůjčky, dbát na dodržování pořádku a na dodržování všech nařízení královského regálu. Otvírkové práce během prvních dvaceti let přinesly dobré výsledky a byly impulsem k dalším důlním pracím nejen na starých opuštěných štolách a šachtách, ale i na jiných nových místech. Nové doly jsou obdařeny nadějnými žilami. Bohužel městská obec si přisvojila právo povolovat propůjčky a rozhodovat v horních záležitostech.

Na zásah perkmistra J.A. Frölicha je městská obec upozorněna na zásah královského regálu. Potvrzuje se, že na vrchu Ronsperku se pracuje na otevření nové šachty a na čištění zabořené hluboké štoly. Je celkem pochopitelné, že zkoušky rud ve Stříbře ukázaly nejlepší výsledky, v Jáchymově nejslabší výsledky, ve Slavkově byl zjištěn průměr. Rychlý vývoj událostí vyvolal stavbu nové huti, která byla dokončena v září 1720. Bylo provedeno zkušební tavení a výsledkem zkoušek byl stanoven průměrný obsah dobývaných stříbrných rud ve Stříbře a to 1 000g/t, a přes 30 % olova. Obsah stříbra byl velmi malý, naproti tomu 30% olova představuje velmi dobré rudy. Dobývání takových rud je výnosné a výhodné. Rychlý rozvoj důlních prací byl nad finanční síly stříbrských. V roce 1725, kdy nejvyšším mincmistrem je dosazen do Stříbra Josef Pezolt, jako nejvyšší místní autorita pro horní a hutní záležitosti .

Zavedl ve Stříbře pořádek a přivedl doly k dalšímu rozvoji. Smrtí Pezolta koncem roku 1725 doly upadají opět do starých nepořádků, dochází k zastavení činnosti.

V roce 1730 se opět oživuje hornický provoz na místních dolech. Stoupá počet propůjček, zvláště na kopci Ronšperku na žíle Reiche Seegen Gottes.

Podle zprávy z roku 1770 je možno konstatovat, že práce se koncentrují na královskou dědičnou štolu Prokop a doly Jan Baptista a Reiche Seegen Gottes. Tato koncentrace je důsledkem úložních poměrů tehdy známých rudních žil. Podle směrné otvírky, která představuje 1 000 m, patří totiž žíla Reichen Seegen Gottes k nejdelším souvislým žilám celého revíru."

Ústí dědičné prokopské štoly, která je centrálním dílem celého revíru na kopci Ronšperku se nachází těsně na břehu řeky Mže. Štola svým vznikem, pravděpodobně patří k nejstarším důlním dílům v okolí Stříbra.

Štola je ražena v pevné hornině převážně směrem h 10 a celkem nepatrnými nepravidelnostmi ve svém průběhu. Asi v 50 m zastihuje významnou žílu Reiche Seegen Gottes.

V roce 1801 je ve Stříbře zřízen samostatný horní úřad, a v roce 1804 dokonce horní soud pro kraj plzeňský a klatovský. Je to začátek největšího rozmachu a prosperity, město Stříbro bylo tehdy známé nejen v odborném báňském tisku a literatuře, ale drželo si i vysokou společenskou prestiž. Prvním perkmistrem byl Antonín Alis. Prvním správcem soudu byl Jan Fakund Hald.

V osmdesátých a devadesátých létech 18. století byly doly v okolí dědičné Prokopské štoly svým významem a rozsahem významnou složkou olověné základny království, což dokazuje příkaz vídeňské dvorské komory nejvyššímu mincmistrovi z 26.1.1779 v němž se nařizuje provedení zkušebních taveb .

Důvodem jsou maximální potřeby olova pro vojenské účely. Těžba olova ve Stříbře byla v roce 1770 62 tun olověných rud. Těžba v roce 1778 je 123 tun. V roce 1780 je potřeba království 224 tun olověných rud i když dosavadní těžba je poloviční.

V posledních dvaceti létech 18. století dochází k vyvrcholení snah o obnovu dolování v co největším měřítku. Projevem těchto snah jsou otvírky dolů Langenzug v roce 1774, Nový Prokop v roce 1780 a konečně Frischglück v roce 1781. Tyto šachty se v brzké době mají stát nejvýznamnějšími doly a nositeli slávy stříbrského dolování. Je pochopitelné, že ani úpravnické zařízení se svým dosavadním primitivním způsobem ruční úpravy, nemohla postačovat tomuto rozvoji a musela být nahrazována modernějšími. Za tímto účelem byl v roce 1783 zakoupen tzv. Kaupkův mlýn a v roce 1796 přestavěn na pochverk. Do tohoto období také spadá zřízení bratrské pokladny v roce 1798.

Také vrchní dozor na stříbrské doly prodělával v posledních desetiletích 18. století změny. Po zrušení slavkovského horního úřadu v roce 1772, byly doly podřízeny Jáchymovu a po reorganizaci za Josefa II. v roce 1785 Příbrami.

Začátek 19. století je ve znamení intenzivní hornické činnosti v co nejširším měřítku. Byla úplně opuštěna tendence koncentrace na nejdůležitější šachty a štoly, která se ukázala jako jediný hospodářsky zvládnutelný postup v průběhu minulého století, ale další vývoj důlních děl se dává úplně opačným směrem. V roce 1798 se pracovalo na 19 ti samostatných dolech.

Značně také stoupl v této době význam havířstva, které tvořilo podstatnou část obyvatel města Stříbra, což bylo podtrženo v roce 1806 povolením zvláštní havířské uniformy a udělením práva používat havířskou korouhev.

Mezníkem v tomto vývoji je rok 1809, kdy rakouské mocnářství ztrácí po bitvě u Wagramu ve prospěch Francie mezi jinými zeměmi i Korutany s největšími olověnými doly ve Villachu a je nuceno krýt zvýšenou potřebu olova, jako důležitého válečného materiálu, z dolů v Českých zemích, především ze Stříbra. Tento fakt se projevil příkazem zvýšit produkci na nejvyšší míru, je požadováno 1000 centýrů měsíčně, které musí být ihned disponovány do Jáchymova k tavení. Ke splnění tohoto příkazu musí krajský úřad v Plzni zajistit potřebné množství dopravních prostředků i z ostatních českých dolů. Z celých Čech je do Stříbra staženo asi 700 horníků.

V roce 1820 byla dokončena stavba kanálu, započatá v roce 1797. Tento kanál, v podstatě umělé rameno řeky Mže přiváděl vodu z této řeky blíže k dolům, situovaným na úpatí vrchu Ronšperka.

Tyto přivedené vody sloužily k pohonu těžních a čerpacích zařízení na komplexu královské dědičné štoly Prokop. 60 m od ústí štoly byla vyražena v pevné hornině komora ve které bylo instalováno žentourové kolo o průměru cca 6 m. K Žentourové jámě (jámě Brokárna) byla vyražena sledná chodba, ve které bylo umístěno soutyčí dlouhé 310 m. Pomocí tohoto soutyčí bylo možno začít těžít i hluboké obzory až do hloubky 150 m pod úroveň dědičné štoly.

Zachycené údaje z této doby hovoří, že v roce 1821 pracovalo na dolech celkem 332 horníků při produkci 10 955 centýřů olověné rudy, v roce 1835 pracovalo na stříbrských dolech 443 horníků při produkci 16 298 centýřů olověné rudy a konečně v roce 1836 pracovalo ve Stříbře 472 horníků při nejvyšší produkci olověných rud 19 088 centýřů.

V roce 1836 byla povolena českým guberniem stavba nové huti, kterou postavil H.W. Köhler za cenu 7 464 zlatých.

Reorganizace horních úřadů se projevila v roce 1850, kdy byl horní soud ve Stříbře změněn na hejtmanství, které bylo hned v roce 1855 přeloženo do Plzně a ve Stříbře byl ponechán pouze horní komisariát a i ten byl v roce 1857 zrušen.

Druhá polovina 19. století přináší opět koncentraci důlních prací na menší počet dolů, což ovšem neznamená pokles produkce nebo zaměstnanosti. Údaj z roku 1862 hovoří již jen o 7 dolech zaměstnávajících 500 havířů. Roku 1863 rakouský báňský erár prodává královskou dědičnou štolu Prokop kvůli neshodám s ostatními těžařstvy třem těžařstvům (Johan Baptist, Reichen Seegen Gottes a Langezug-Frischglück) za cenu 16 800 rakouských zlatých. .

Během doby byla prodána řada propůjček a zahájena řada kutacích prací, jejichž výsledkem bylo v roce 1864 objevení silně stříbrnosných galenitových žil mezi obcemi Kšice a Únehle.

Těžařstvo Marie Pomocnice vyhloubilo jámu sv. Prokopa. Kromě naražení žíly Prokop byly práce prováděny i na dalších třech bezvýznamných nepojmenovaných žilách. V letech 1866 – 1872 bylo vytěženo cca 13 000 q rudy. Nejrozsáhlejší těžba zde probíhala do roku 1872 při roční těžbě 3 120 kg Pb a 480 kg Ag. V roce 1873 je dokončena stavba nové huti. V roce 1870 ve Stříbře pracovalo 360 horníků při produkci 17 000 centýřů olověných rud, v roce 1871 zde pracovalo 395 horníků při produkci 22 725 centýřů olověných rud, v roce 1873 zde pracovalo 410 horníků při produkci 24 124 centýřů olověných rud a konečně v roce 1877 pracovalo ve stříbrském revíru 526 horníků při produkci olověných rud 34 237 centýřů.

Velké obtíže dostavily kolem roku 1890. Příčin bylo několik : zvyšující se konkurence olova ze zámoří, stoupající produkce olova v Příbrami, nedostatek otvírek, velké náklady na odvodňování dolů a trvalý pokles cen olova jako následný důsledek přinesl opouštění dolů, nezaměstnanost. Tvrdý konkurenční boj vydržely jen doly Frischglück a Langenzug. Oba tyto doly zaměstnávaly celkem 460 zaměstnanců, těžba se držela poměrně vysoko, oba doly produkovaly ročně až 800 tun. Těžba klesala a v roce 1895 byl zastaven provoz na Dlouhém dole. Roku 1919 byl přeložen ze Stříbra revírní báňský úřad do Plzně a roku 1920 spojen s tamním revírním báňským úřadem.

V letech 1916 až 1922 došlo k pokusům o obnovu dolu Adalbert. Bylo zde vytěženo 6 100 m³ rudy o obsahu 32,01 % Pb, z toho bylo získáno 1 620 tun olova.

Mezi léty 1915 – 1928 je intenzivně exploatovaný důlní komplex Adalberti v západní části tzv. rudního revíru Všech svatých.

V roce 1924 byly rovněž zahájeny práce na hloubení nové těžní jámy nazvané Leo. Jáma Leo dosáhla v červenci téhož roku hloubky 165 m. V letech 1925 – 1926 byla postavena nová mokrá úpravna.

Počítalo se s úpravou 70-80 t rudy za 8 hodin. Použité stroje a zařízení byly v té době velmi výkonné a moderní. Důl byl napojen na tři vlastní vodní elektrárny na řece Mži o výkonu 2400kWh/24 hod. V letech 1925 – 1927 se začalo s hloubením tzv. Severní jámy a ražen systém chodeb pro nalezení pokračování rudních žil z Ronšperka – bohužel došlo k chybnému geofyzikálnímu měření. V srpnu 1926 se začalo s těžbou na dole Leo. V roce 1927 těžba poklesla. Vedení společnosti se rozhodlo spojit oba doly 1700 m dlouhou lanovou dráhou o kapacitě 20t/hod. Stavěla se od listopadu 1927 do června 1928. K jejímu dohotovení nedošlo, neboť nalezené zásoby rudy neodpovídaly nákladům na její postavení. Počet horníků v roce 1929 byl 205.

20. října 1930 došlo k zastavení provozu. Současně bylo propuštěno 250 zaměstnanců.

V průběhu roku 1931 byly pořízeny seznamy majetku. Na jaře roku 1932 došlo k části prodeje vybavení hlavně z úpravny československým státním dolům. lanová dráha skončila v Bohutíně u Příbrami. Vodní elektrárna na Mži byla prodána Elektrárenskému svazu ve Stříbře.

V roce 1932 byla zrušena kutací povolení těžářstev.

Posledním údobím rozmachu hornictví na Stříbrsku jsou léta 1950 – 1975. Nové údobí báňského podnikání ve Stříbře nastalo po více než patnáctileté přestávce provozu. Průzkumné práce byly zahájeny 1.1.1950. V roce 1950 bylo započato se zmáháním dědičné štolý Prokop v délce 1823 m a tím začalo zatím poslední oživení bývalé slávy této významné stříbrské štolý celého rudního revíru

Předpokládané problémové zmáhání dědičné štoly Prokop bylo až k jámě Brokárna bezproblémové, problémy začaly až při zmáhání závalů za jamou směrem k jámě č. I. Následně byla vyzmáhána jáma Langenzug (jáma č.I), následně vyzmáhána jáma Frischglüch (jáma č.II), v červenci 1950 jáma Leo (jáma č. III). Roku 1953 bylo zahájeno zmáhání jámy Göppelschacht, která byla přejmenována na jámu Brokárna. V roce 1954 byla jáma Brokárna prohloubena na úroveň 182,3 m, následně až do 280 m. Původně svislá jáma přechází v hloubce 123 m v úklonnou. Bylo rozhodnuto o prohloubení ve svislici. V roce 1954 je stav osazenstva 307 lidí. Na všech jamách jsou raženy nedokončené překopy pro rozražení žil. Těžba na díle Brokárna probíhala až do roku 1966, kdy byl dne 28. února vytěžen poslední vůz.

Od té doby slouží dědičná štola Prokop již jen jako odvodňovací dílo stávajících důlních děl, které jsou v tzv. mokré konzervaci.

Jáma Prokop ve Kšicích byla prohloubena do hloubky 270 m, následně byly vyzmáhány stará patra a provedena ražba 7. patra a 8. patra. Z důvodu soustředění těžebních prací na hlavní lokality a to Dlouhou žílu ve Stříbře a důl Vojtěch v Milíkově, byl důl opuštěn.

Na lokalitě Jirná byly průzkumné práce zahájeny v roce 1958 a ukončeny v roce 1960 průzkumnou jamou hlubokou 45 m. Průzkumem byly sledovány žíly Anna a Ondřej, pro nebilanční zrudnění bylo ložisko opuštěno.

Na lokalitě Milíkov se začalo se zmáháním štoly Vojtěch a prohloubením jámy Vojtěch na 250 m. Ložisko je budované žílami Vojtěch a Josef. Nepravidelné zrudnění si vyžádalo ražbu řady komínů, aby bylo upřesněno rozmístění zrudnění mezi patry.

Bohužel ani toto ložisko není zcela prozkoumáno jak směrně, tak vertikálně.

Štola Michael ve Stříbře byla znovu otevřena v roce 1955 a práce zde prováděné se jen omezily na vyzmáhání otvírek štolového patra. Překop ražený ke skupině žil Evangelista byl předčasně ukončen. Dílo bylo opuštěno v roce 1957.

7. patro jámy č. I bylo propojeno s revírem jámy č. II. a jámy č. III. Jáma č. III byla vyhloubena do 357 m, poslední vůz byl vytěžen 31.10.1974. Jáma č. II byla hluboká 350 m, z důvodu velkých tektonických problémů byla její činnost předčasně ukončena v roce 1966. Jáma č. I byla hluboká 360 m, její poslední vůz byl vytěžen v roce 22.12. 1974. Následné likvidační práce na jámě č. I a Dlouhé žíle probíhaly po celý následující rok 1975. Tím skončila velmi rozsáhlá těžba olověných rud. Následně se uskutečnilo i využití odvalů na zbylé suroviny.

Žilný komplex Dlouhé žíly je nejdelší soustavou rudných žil ve stříbrském revíru v délce 2 600 m. Na tomto komplexu žil byly čtyři šachty. Hlavní centrální jáma č.I (Oberlangenzug), jáma č. II (Frischglück), jáma č. III (Leo) a jáma č. IV (Brokárna). Jáma č. II patřila mezi nejlepší doly v revíru s bohatými rudními odžilkami a výskytem velkých dutin.

Dne 16.10.1872 zde byla naražena dutina 2,20 m x 2,50 x 4,0 m s krychlemi galenitu o hraně 10 cm. V roce 1874 byla pod úrovní dědičné štoly naražena dutina 10,0 x 5,0 x 2,0 m s velkými krystaly galenitu, krápníky barytu a 2 m mocnou žílou čistého galenitu. V celém průběhu dobývání se vyskytují drúzy o velikosti 1 m. Přesto se našly takové drúzy, které vyvolaly neobyčejný zájem. Největší drúzy a největší množství jich bylo nalezeno v jižní části Dlouhé žíly, v oblasti dolu Frischglück (Nové štěstí). Nejstarší zaznamenaná zpráva o velké drúze s konkrétní lokalizací se udává z října 1872 na čelbě dědičné štoly Prokop, tedy asi 95 m pod ohlubní šachty Frischglück, a asi 230 m jižně od této šachty.

Královská dědičná štola Prokop

Zpřístupnění královské dědičné štoly Prokop patří v novodobé historii města Stříbra k nejrozsáhlejším projektům spolkové činnosti. Dochází k výraznému oživení turistického ruchu města Stříbra.

Pro turisty, návštěvníky i místní občany se otevírá přístup do zpřístupněných starých děl z období 16. století až do 20. století. Návštěvník štoly Prokop může doslova putovat naší hornickou historií. Vyniká zde výrazně kontrast mezi současnými technickými postupy a středověkým dobýváním.

Prohlídkový okruh v délce 700 bm je postaven na principu tzv. zážitkové turistiky.

Celková rekonstrukce štoly Prokop trvala členům hornického spolku ve Stříbře celých dlouhých osm let.

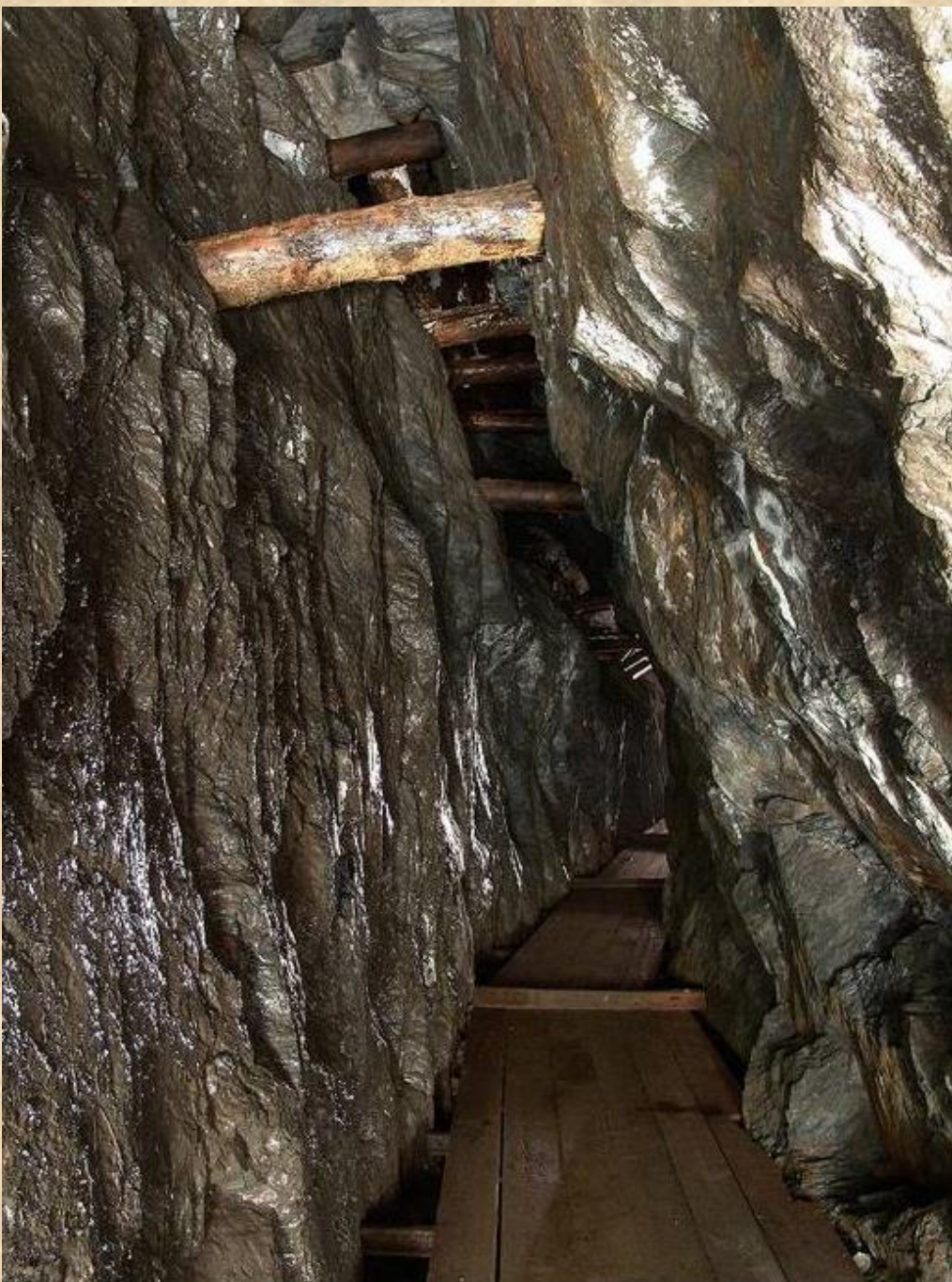

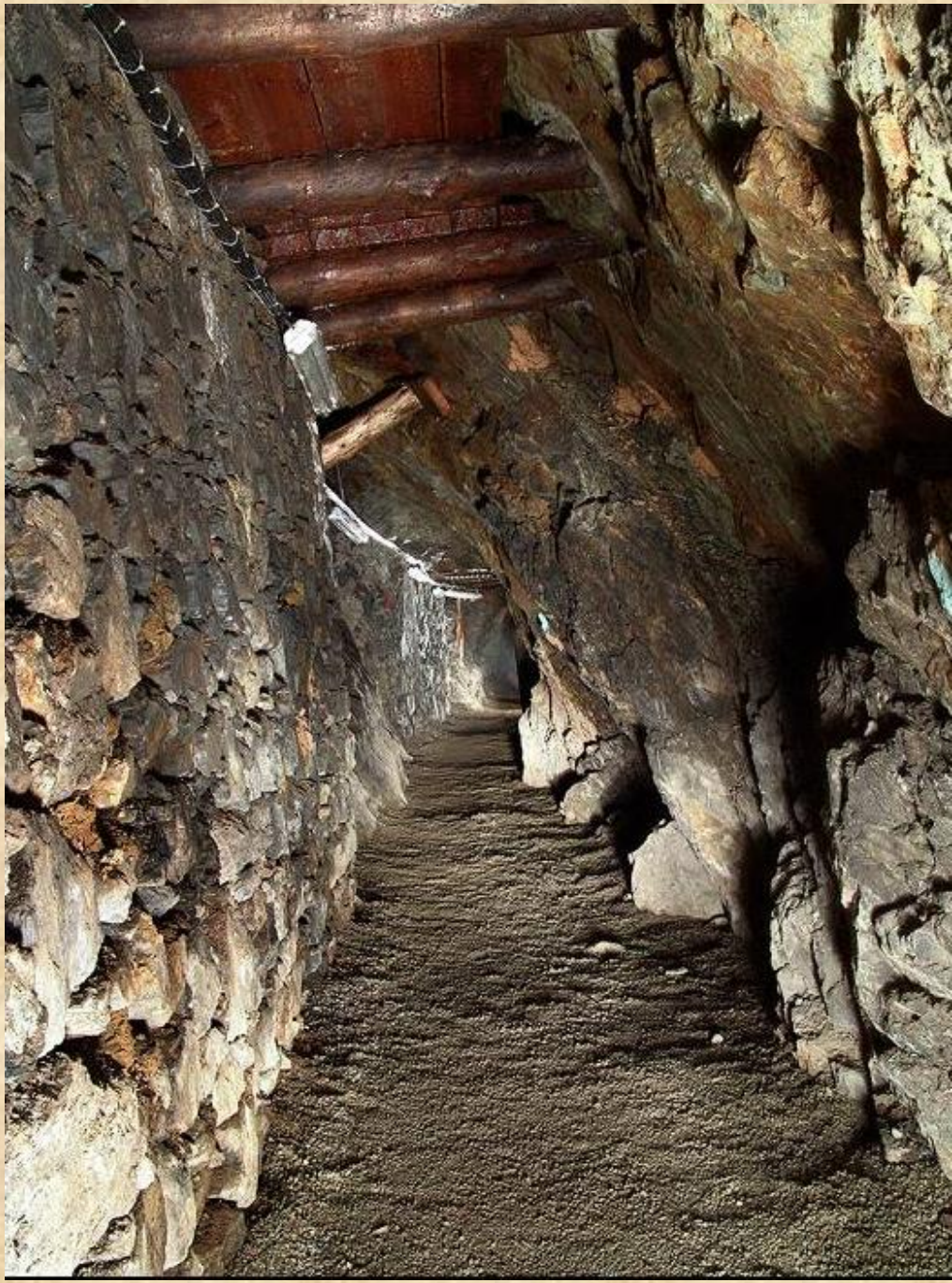

Geologie stříbrského revíru

Rudní žíly stříbrského revíru, jejichž nejbohatšími a nejvýznamnějšími byly Dlouhá žíla a Bohaté požehnání jsou lokalizovány na ploše cca 5 x 10 km v okolí města Stříbra, jihovýchodním, jižním a západním směrem. Z morfologického hlediska je území tvořeno relikty peneplénu, který se prostírá od plzeňské pánve až k Tepelské vysočině a je přerušován údolými řeky Mže a jejich přítoků.

Z geologického hlediska patří tato oblast do západního křídla českého algonkia. Jsou to břidličnaté komplexy barrandiensko-železnohorské zóny, stratigraficky náležící předspilitovému stupni, změněnému metamorfózou z jílovitých břidlic na sericitické až chloritické fylity. Fylity jsou silně zvrásněné a místy jsou prostupovány žilami lamprofyrů a diabasů. Jihozápadně od Stříbra proráží protezoické horniny kladrubského žulového masívu. Ve stříbrském areálu jsou zastoupeny i křemenné žíly a z mladších geologických útvarů permokarbonské horniny plzeňské pánve. Uložení vrstev je poměrně jednotvárné. Tektonický pohyb směru od JV k SZ působil na vznik směrných dislokací a mohutných poruchových zón. Žilný systém více než 50 žil s četnými odžilkami je charakteristický svým poměrně jednoduchým mineralogickým složením a stejným vývojem.

Převládá zrnitý a dobře krystalizovaný křemen, v menším množství je zastoupen karbonát a baryt, vzácně se vyskytuje fluorit, z rudních minerálů se uplatňuje galenit a sfalerit, méně pyrit a chalkopyrit. Žíly jsou provázeny a řadou minerálů, typických pro pásmo sekundárních změn ložiska. Dlouhá žíla je nejvýznamnější žilou, její sklon je h 10-11, sklon má průměrně 60-75 k západu. Je provázena řadou menších žil, s mocností od několika centimetrů do několika metrů (až 6 m) . V 300 m dochází k pomalému vyhluchnutí žíly. Její výplň je tvořena temperovanou facií formace Pb-Zn, vznikla údajně v průběhu čtyř vývojových stádií. Velmi podrobně jsou mineralogické ,tektonické a metalogenetické problémy stříbrských rudních žil popsány v závěrečné zprávě Geoindustria n.p. Praha, 1971. V jednotlivých vývojových stádiích hypogeneze Dlouhé žíly je tato sukce nerostů :

I. stádium – křemen I.

II. stádium – křemen II., dolomit. Karbonát, pyrit I., arzenopyrit, fluorit

III. stádium – křemen III., pyrit II., křemen IV., sfalerit I. chalkopyrit, galenit

IV. stádium – baryt, křemen VI., kalcit, pyrit IV

Vývojové stádium je období vývoje žíly, které je charakterizována určitým chemismem hydrotermálních roztoků.

Přínosová perioda je vylučování nerostů, jimž je společný neporušený látkový přínos. V prostoru ložiska nedochází během přínosové periody k intermineralizačním tektonickým pohybům, které by přerušovaly látkový přínos. Krystalizační interval vymezuje období, ve kterém se vylučovala jedna generace minerálu.

Nejčastěji pozorovanými texturami výplně Dlouhé žíly byly ve sledovaných oblastech textury drúzové a brekciové. Méně často textury páskové. Žilné minerály u většiny žil tvořily drúzové formy výplně puklin téměř během celého vývoje žíly. Dostatek prostoru při vylučování minerálů podmínil obvykle jednostranně dobře vyvinuté krystaly nebo drúzy rudních a nerudných žilných minerálů. Častým zjevem stříbrských žil je i jejich brekciovitost. Ta vznikla opakujícími se tektonickými pohyby na žíle a je typická pro starší vývojové stádium. Brekciovité textury jsou velmi nápadné, protože nejčastějším úlomkovitým materiálem jsou tmavě zelené algonické fylity, které jsou tmeleny mladším, bílým nebo světlešedým žilným křemenem.

GALENIT

Dlouhá žíla, Stříbro

KŘEMEN

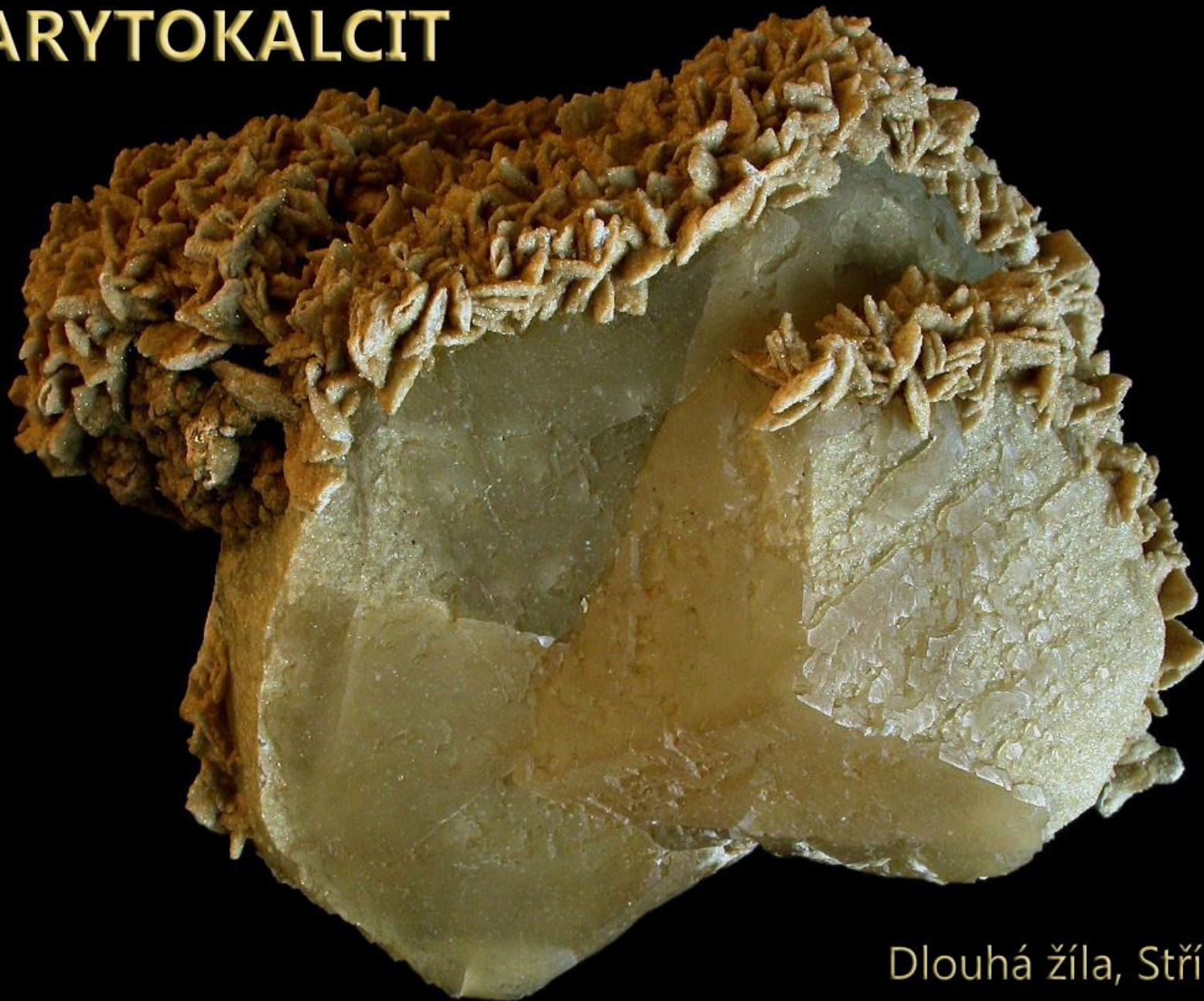
Dlouhá žíla, Stříbro

KALCIT

Dlouhá žíla, Stříbro

BARYTOKALCIT

Dlouhá žíla, Stříbro

PYROMORFIT

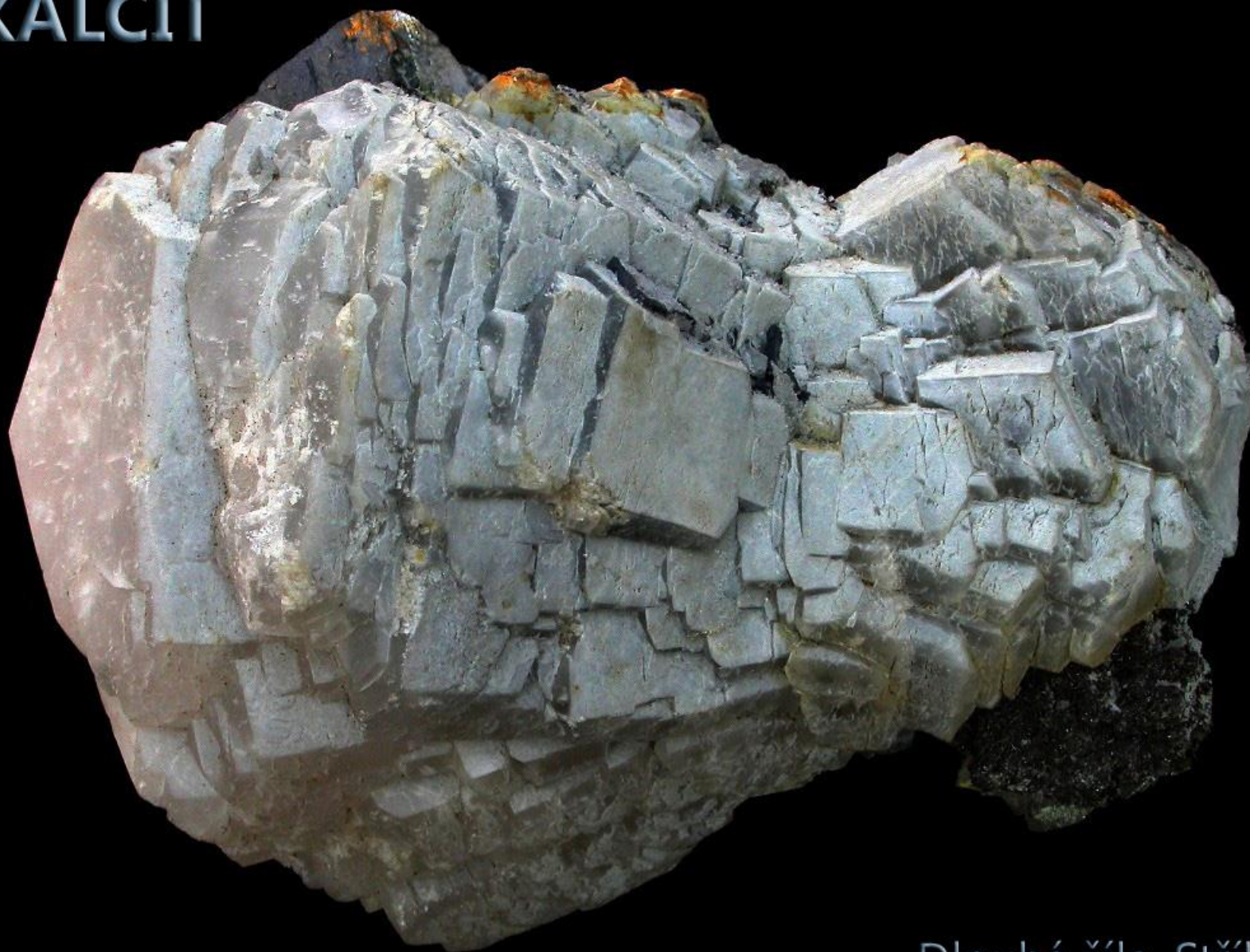
Dlouhá žíla, Stříbro

KALCIT

Dlouhá žíla, Stříbro

KALCIT

Dlouhá žíla, Stříbro

KALCIT

Dlouhá žíla, Stříbro

PYROMORFITE

Rozdělení stříbrského revíru

Centrální revír

Tento revír patřil v minulosti k nejbohatším stříbrským revírům a z hlediska počtu žil a s tím spojených důlních provozů představoval mezi revíry ostatními absolutní jedničku. V něm se vyskytoval značný počet žil, jejichž názvy se často měnily stejně, jako názvy dolů v souvislosti s náboženským a politickým vývojem. V dalším textu jsou užívány názvy, které se ustálily v průběhu posledních sta let. V tomto revíru patřila k nejvýznačnějším **Dlouhá žíla**. Ta dosahovala délky 3 000 metrů (včetně Kazimíra a Aloisie) a její mocnost se spolu s odžilkou měnila a pohybovala se v rozmezí několika milimetrů až šesti metrů. Mocnost se měnila velice rychle a zcela nepravidelně. Směrem do hloubky se zvyšovala a získávala pravidelnost. Dlouhou žílu doprovázelo několik odžilek s paralelními žílami o celkové délce zhruba 1 500 m. Z nich nejvýznamnější nesla název **Důvěra v Boha**. Převládající minerál na Dlouhé žíle představoval křemen a baryt. Rudní složku potom galenit (PbS_2) a na druhém místě sfalerit (ZnS_2). Zastoupení zde měly i pyrit, chalkopyrit, fluorit a kalcit. Dlouhá žíla byla v minulosti nejdéle těžena. Nejprve královskou dědičnou štolou Svatého Prokopa a z ní raženým překopem, systémem sledných chodeb a historických šachet Sieger, Kunst, Muttati a Leo. Střední část Dlouhé žíly byla těžena spolu s odžilkou Důvěra v Boha Jámou číslo I. Její jižní část doly Svěží štěstí (Frisch Glück), Galli, Maxmilien, Terezie, Rudolph a Jámou číslo II. Směrem jihovýchodním představovaly charakteristické znaky na žíle drůzovitost a brekciovitost.

K drůzovitosti vytvořilo předpoklady rychlejší rozevírání pukliny než její vyplňování a k brekciovitosti potom několikanásobné pohyby ker, svírajících rudní žílu. Charakteristické rudní materiály, galenit a sfalerit tvořily v křemeni nejčastěji struktury vtroušené až přerušované páskované.

Dlouhá žíla je situována na území tří katastrů, Stříbro, Svinná a Sytno a má sklon k západu v hodnotě 60 – 800. Pokud pomineme historická již specifikovaná důlní díla, dá se konstatovat, že v novodobé etapě hornických dějin ve Stříbře byla otevřena třemi jámami a štolou.

Jáma číslo I *bývala situována vlevo v těsném sousedství silnice ze Stříbra do Plzně a ještě dnes je toto místo v terénu identifikovatelné. Zde se silnice v minulosti propadla a doprava musela být přerušena. Tento úsek je identifikovatelný podle vyzděných silničních příkopů. Jáma číslo I měla souřadnice v systému JTSK (Jednotná trigonometrická síť katastrální) $x = 1\,066\,324,80$; $y = 847\,813,47$ a výšku v systému BPV (Balt po vyrovnání) 472,52 m.n.m. Jednotlivá podzemní patra bývala situována následovně:*

Ohlubeň jámy na terénu	472,52
3. patro (starců)	365,50
4. patro (starců)	337,50
5. patro (starců)	308,50
7. patro (první nové)	238,50
8. patro (druhé nové)	190,20
9. patro (třetí nové)	138,30

Jáma dosahovala celkové hloubky 350,0 m a její dno leželo na kótě 122,52 m.n.m. Směrně nejrozsáhlejší se jevílo 3. patro starců a 1. patro nové, jejichž celková délka chodeb dosahovala 1 400 m. Jáma číslo I je v úrovni třetího patra spojena překopem s 1 338 m dlouhou královskou dědičnou štolou svatého Prokopa. Jáma číslo I byla dokončena v roce 1953, v předstihu se na ní v roce 1951 vystavěly závodní budovy a v roce 1968 dostal důl novou těžní věž . Poslední vůz rudy vyjel z Jámy číslo I 22.12. 1974. Ve vzdálenosti 1 217, 68 m od jámy číslo I bývala nad svahem řeky Mže v provozu Jáma číslo III (bývalý důl Leo) a pod ní zaraženo od řeky Mže štolové patro, které tvořilo zároveň odvodňovací dědičnou štolu. Štolové patro je patrem starců, ale v roce 1972 jej vyzmáhali a odvodňovalo celou oblast Dlouhé žíly. Ústí štoly Dlouhá žíla má souřadnice v systému JTSK(Jednotná trigonometrická síť katastrální) $x = 1\ 064\ 610,10$; $y = 848\ 009,20$.

Jáma číslo II (dříve důl Frischglück) ležela na jižní části Dlouhé žíly ve vzdálenosti 439,50 m od Jámy číslo I. Poslední vůz rudy z Jámy číslo II vyjel 28.2. 1966 . Jáma měla souřadnice v systému JTSK $x = 1\ 066\ 735,70$; $y = 847\ 657,53$ a výšku v systému BPV 464,26 m.n.m. Jako jižní pokračování Dlouhé žíly bývají označovány žíly Aloisie a Kazimír. Propůjčka na původní jámu **Svěží štěstí (Frischglück)** byla udělena 5.4. 1871 a ještě ve stejném roce byla jáma zaražena. Po delší odmlce se zde začalo těžit opět v roce 1927. Jáma II měla v minulosti 11 pater.

Druhou nejbohatší a nejdéle těženou žílu v Centrálním revíru představuje žíla Bohaté boží požehnání (Reiche seegen Gottes). V posledních sto letech byla nazývána pouze **Bohaté požehnání**. Po ní byla ražena od 27.9. roku 1513 **hluboká královská dědičná štola Sv. Prokopa**. Ústí této štoly v systému JTSK (Jednotná trigonometrická síť katastrální) má souřadnice $x = 1\ 065\ 146,10$; $y = 848\ 572,20$. Ze souřadnic jsme zjistili, že ústí hluboké královské dědičné štoly Svatého Prokopa je od ústí dědičné štoly Dlouhá žíla vzdáleno 777,35 m. V roce 1564 zažádali kverkové (nákladníci) panovníka o krytí alespoň třetiny nákladů na prodloužení hluboké královské dědičné štoly sv.Prokopa, která v té době již podsedala a odvodňovala doly Mokhra (později důl Reiche seegen Gottes a ještě později Jan Baptista) a Klingerschacht . Potřebovali tehdy postoupit s čelbou štoly alespoň o 78 m. Žíla Bohaté požehnání měla směrnou délku 1 100 m. Protože hluboká královská dědičná štola sv. Prokopa i žíla Bohaté požehnání patří k ose dobývání rud pod kopcem Ronšperk, maličko se o ní zmíníme. Ústí této štoly je situováno na pravém břehu Mže poblíž Červené lávky. Část štoly je dnes součástí hornického skanzenu.

Je ražena v pevné hornině, v níž se vyskytoval pískovec, ve směru východo – východo jižním (h10) s celkem nepatrnými nepravidelnostmi ve svém průběhu. V padesáti metrech od ústí zastihuje žílu Bohaté požehnání (Reiche seegen Gottes), na níž došlo k vyřízení. Ve vzdálenosti 180 m od ústí kříží puklinu, kterou sleduje ve směru jižním (h12), ve kterém pokračuje v délce 80 m. V tomto místě, tedy 260 m od ústí kříží žíla Bohaté požehnání žílu Magdalena. Zde je situováno první hloubení dolu Jan Baptista a štola dále pokračuje v původním východo – východo jižním směru. V místě křížení žil vyřídili starci žílu dvěma čelbami a několika výstupky a sestupky v celkové délce 170 m. Ve vzdálenosti 30 m od prvního hloubení je vyražen komín a po dvaceti metrech následují další. Před posledním komínem je na hlubokou dědičnou královskou štolu Svatého Prokopa napojena hlavní těžní jáma dolu **Jan Baptista (Alter Stollen Schacht)**. Ta dosahuje 50 m hloubky pod terénem. Dále štola pokračuje stejným směrem v délce 220 m. Zde je hlavní žíla roztržena několika puklinami a jednou z nich, s pískovcovou výplní, zcela odříznuta. Štola pokračuje dále, zde se narazilo na stařiny, až narazí na východní zrudnění (žílu). Z této žíly je později ražen překop na žílu Flachentrumm. Žíla Bohaté požehnání tak dosahuje nyní délky 690 m a svislé hloubky 90 m. K podsednutí dolu Bohaté požehnání (Reiche seegen Gottes) bylo nutné postoupit s čelbou štoly ještě 220 m. V horizontu asi 50 m nad počvou dědičné štoly Svatého Prokopa byla zaražena **štola s názvem Prostřední**, která tvořila hlavní komunikaci dolu Bohaté požehnání a jejíž ústí je situováno v blízkosti těžní jámy dolu Jan Baptista.

Dnes je Královská dědičná štola Svatého Prokopa součástí prohlídkové trasy hornického skanzenu od ústí až na vzdálenost necelých 60 m k přítokové a odtokové štolě, která dědičnou štolu kříží ve vytesané komoře zde bývalo provozováno vodní kolo o průměru 6 m.

*Na žíle Bohaté požehnání býval situován ještě důl zvaný **Žentourová šachta (Göppelschacht)**, později přezmáhaný a přejmenovaný na **důl Brokárna** a novodobě na **Jámu číslo IV**. Důl Brokárna nesl název podle nedaleké továrny na výrobu broků. Jáma Brokárna je tedy situována na žíle Bohaté požehnání (Reiche seegen Gottes). Bývala osazena těžním strojem s koňským pohonem, tedy klasickým žentourem (Göppel), odtud název Göppelschacht, ale lidově se jí říkalo Gabel nebo Kabel. Pro čerpání důlních vod sloužilo pístové čerpací zařízení s vodním pohonem. Pohonnou sílu sem přenášelo mihadlo od Kaupkova mlýna. 55 metrů severně od této jámy míval důl k dispozici další jámu, výhradně pro fárání havířů (**Tretraschacht**). V ní byl zřejmě instalován parní stoupací stroj a lezné oddělení. Jáma Göppelschacht byla spojena překopem s hlubokou královskou dědičnou štolou Svatého Prokopa. V roce 1926 vlastnila důl firma Simon Hoffmann z Plzně a jednotlivá důlní patra byla zaražena v následujících hloubkách takto:*

Kóta ohlubně jámy	415,22 m.n.m.	
Střední patro	24 sáhů (klafterů)	= 45 metrů
První patro	36 sáhů	= 66 metrů
Druhé patro	44 sáhů	= 83 metrů
Třetí patro	51 sáhů	= 96,5 metru
Čtvrté patro	60 sáhů	= 113 metrů
Páté patro	70 sáhů	= 132 metrů

Souřadnice jámy **Brokárna** v systému JTSK: $x = 1\ 065\ 457,08$; $y = 848\ 435,64$; $z = 415,22$ m.n.m. (BPV). Po roce 1955 byla jáma Brokárna nazývána Jámou číslo IV. Tato jáma byla zmáhána od roku 1953. V té době přecházela v hloubce 123 metrů z jámy svislé na jámu šikmou (úklonnou). V roce 1954 byla jáma prohloubena nejprve na 182,3 a následně na 280 metrů a nyní již kompletně jako svislá. Poslední vůz s rudou vyjel z jámy Brokárna 28. února 1966 a od té doby se již pouze čerpaly důlní vody (F30,F88).

Žíla Bohaté požehnání se svým vývojem podobala Dlouhé žíle, pouze s tím rozdílem, že měla stabilnější mocnost. Ve směru jižním se zvyšovala mocnost i kovnatost. Hlavní rudní složku představoval galenit a sfalerit, bohatý na kadmium a germanium.

Mezi žilami Bohaté požehnání a Dlouhou žilou se vyskytovalo několik žil a odžilků lokálního významu. Jednalo se o **Ležatý odžilek** žíly Bohaté požehnání, který se v hloubce 120 m pod úrovní dědičné štoly svatého Prokopa spojoval se žilou Bohaté požehnání.

Ve vzdálenosti 120 m východně od Bohatého požehnání je zaznamenána **žíla Bohumír (Gottfried) a Johann der Jüngere**. Ve vzdálenosti 160 m východně od žíly Bohaté požehnání byla vyvinuta **žíla Barbora** a ve vzdálenosti 260 m potom ještě **žíla Michael**. Ve vzdálenosti 550 m východně od žíly Bohaté požehnání byla vyvinuta žíla s názvem **Důvěra v Boha (Hoffnung zu Gott)** a nyní jsme u Dlouhé žíly, od které budeme stanicít dále. Pokračujeme stále na východ. Východně od Dlouhé žíly byla vyvinuta žíla s názvem **Svatý Michael u Evangelisty** s průměrnou mocností 25 cm, ověřená stejnojmennou štolou, vedenou z pravého břehu Mže, v roce 1955 vyzmáhanou. Další žíly s názvy **Evangelista, Novoroční a Vincenti** byly otevřeny štolou, vedenou z pravého břehu řeky Mže a **dolem Evangelista**. Na základě dochovaných hald lze usuzovat, že se jednalo o rozsáhlý důlní podnik. Pokud půjdeme dále na východ, dostaneme se do míst **žíly Juda-Tadeáš**, ověřené štolou s nálezy drůzovitých balvanů žíly s mocností 50 cm. Několik žil Centrálního revíru je situováno ještě dále po toku řeky Mže. 850 m severo-severo východně od Dlouhé žíly se nachází žíla **Mariaheimsuchung** a 1 600 m severovýchodně od ústí štoly Dlouhá žíla **žíla Florian**. Nyní vezmeme jako výchozí bod jižní konec Dlouhé žíly. Stále se ještě jedná o revír Centrální. 550 m západně od tohoto konce byl v minulosti situován hlubinný důl **Antonín I a Antonín II**, kde bylo ložisko tvořeno žílami s názvy **Antonín, Prokopi, Georgi, Gervasi a Matka Anna (Mutter Anna)**, pokud se nejednalo o žílu jedinou s několika odžilkami, označovanými různými jmény. Západně od dolů Antonín I a II je situována jedna z mála žil, které má směr východ – západ, téměř všechny ostatní mají průběh ve směru sever – jih.

Tato žíla nese jméno **Antonín Paduánský (Anton de Padua)**. Ověřena byla dvěma štolami, z nichž jedna měla ústí v prostoru dnešní vrátnice Geoindustria a druhá o něco níže, vlevo při silnici ze Stříbra do Kladrub, ta se v roce 2005 propadla na zahradě rodinného domu. Obě potom probíhají pod železničním nádražím ve Stříbře. Různé části této žíly či odžilky nesly jména **Cecília, Lutius a Tři králové (Dreikönig)**. Žíla dosahovala délky 650 m. A kruh se nám pomalu uzavírá. V Centrálním revíru je situováno ještě mezi žílami Antonín Paduánský a Bohatým požehnáním několik dolů a štol, z nichž některé bývaly situovány na jediné žíle. Jedná se o **štolu Boží vůle (Gottwill)**, situovanou 200 m západně od Božího požehnání (Reiche seegen Gottes) . Ve vzdálenosti dalších 100 m západně od štoly Vůle boží dobýval rudu **důl Svatá Barbora** a ještě o 100 m dále na západ **důl Josef II (dříve Marie pomocná)** a ještě o dalších 160 m dále na západ **důl Svatá Anna u Stříbra (dříve Jan Nepomucký)**. **Důl Jan Leopold** se nacházel ve vzdálenosti 450 m jihovýchodně od Anny a 220 m východo – severo východně od Leopolda bývala v provozu **jáma Barbora** a severovýchodně od ní ve vzdálenosti 130 m potom **jáma Otto**.

K jižní části Centrálního revíru bývají počítány i žíly, situované na soutoku řek Mže a Úhlavky, či přímo na Úhlavce. Štola situovaná západně od soutoku nesla jméno **Haringsmühlestollen**, 250 m nad ústím této štoly je situováno ústí štoly **Oberer der Haringsmühlestollen**. Dále se v tomto území v minulosti provozovaly **štoly Urban a Jižní Urban** a především **žíla Nový Prokop** se stejnojmenným dolem. V roce 1781 měla tato štola délku 520 m a zhruba uprostřed byly vyvinuty dva odžilky. Na terénu nad štolou se táhl 300 m dlouhý pás propadlin.

Z dalších dolů bych připomenul **Marii pomocnou (Mariahilf)**, situovanou v místě bývalého koupaliště nad jezem na Mži. Této štole odpovídal na pravém břehu **Protiklonný odžilek**. Těžbu na něm i ve štole provozovalo stejně jako v Novém Prokopu těžařstvo Marie pomocná (Mariahilf). 100 m východně je dodnes patrné ústí **štoly Svaté Trojice**.

Protože nejvýznamnější žíly centrálního revíru jsou na severu ukončeny tektonikou (poruchou), která koresponduje s údolím řeky Mže, stal se ve Stříbře ústředním motivem prospektorské činnosti nález pokračování již zmiňovaných bohatých žil na levém břehu řeky Mže. Tímto způsobem vzniklo několik průzkumných štol. Jedna z nich byla zaražena přímo na levém břehu řeky Mže, asi 50 m proti proudu od Červené lávky a nesla jméno **Magdalena**. Další taková díla představovaly **dvě štoly parkové, horní a dolní**. Štola **U Pičmana** sleduje pukliny proti Dlouhé žíle . Další takové dílo představuje **štola Juda**. Aby byl výčet úplný, je třeba na tomto místě připomenout **Severní šachtu**, situovanou při silnici do Kšic, poblíž hřbitova. Z ní byl ražen 50 m dlouhý překop východním a 100 m západním směrem .

Kšický revír

Rozvoj tohoto revíru zapříčinil nález stříbro-galenitových žil v prostoru obcí Únehle – Kšice, severně od Stříbra. S jejich dobýváním na **žíle Svatý Prokop** začalo těžařstvo Marie Pomocná (Mariahilf), které vyhloubilo u Kšic **důl s názvem Svatý Prokop**. Žíla vykazovala převahu karbonátů nad křemenem a nízkou drůzovitost s téměř monominerálním galenitovým zrudněním a vyšším obsahem stříbra, vázaného na gelenit, jehož obsah však nepřekročil 600 g . t-1. Zrudnění mělo prakticky ve všech patrech dolu stejnou délku. Dobývání probíhalo do svislé hloubky 220 m a ani do větších hloubek nebylo prokázáno vyhluchnutí, ale počítalo se zrudněním do hloubky 380 m podle zkušeností s ostatními stříbrskými doly. Proto došlo po roce 1950 k prohloubení těžní jámy z 220 na 270 m. Kromě žíly Prokop se realizovala ještě těžba na třech dalších nepojmenovaných žilách. Za zmínku ještě stojí pokusný důl Unolla, situovaný ve vzdálenosti 850 m jihovýchodně od Kšic a také jáma Svatý Petr .

Protože tento revír je situován nejbližší k Pernarci, zmíním se zde stručně o těžbě barytu. **Barytové žíly** v oblasti Pernarce jsou vázány na poruchovou zónu s křemen-polymetalickou mineralizací. Ložisko Pernarec bývalo těženo v letech 1924 až 1960 **Starou a Novou jámou** v sedmi patrech do hloubky 142 m.

V letech 1924 až 1945 realizovala těžbu německá firma „Baryt Company Reichl a Bleier v Pernarci“ a v letech 1945 – 1960 tři firmy „Západočeské rudné doly Dubí“, „Železnorudné doly Nučice a Ejpovice“ a „Rudné doly Příbram“. Z ložiska se vytěžilo celkem 60 000 tun barytu, který se upravoval zčásti v místě v nevelké gravitační úpravně. Baryt sloužil jako příměs do ochranných protiradioaktivních omítek, sklářskému průmyslu, do těžkých suspenzí a k výrobě barvy s názvem Litopon. Baryt se vyskytoval i u sousedních **Černovic**, kde je situován ve fylitických břidlicích na levém břehu Mže. Těžba zde probíhala v krátkých štolách do roku 1962, kdy musela být zastavena, protože větší část důlního pole se nacházela v zátopovém pásmu budoucí přehrady Hracholusky.

Revír Svatého Petra

Zde probíhala těžba severovýchodně od revíru centrálního v těsném sousedství silnice do Butova u kostelíka Svatého Petra. Ve štolách, nalezených na pravém i levém břehu řeky Mže nebyly nalezeny významnější rudní žíly, přestože mnoho štol bylo v roce 1962 vyzmáháno a lokálně na nich nalezeny historické rudné dobývky. Ve dvou štolách s názvem Amálie našli havíři vytesané letopočty. V jedné 1870 a ve druhé 1917. Mnoho takových štol zaplavila voda při napouštění přehrady Hracholusky. Pro zajímavost uvádím, že v jedné ze štol přebýval až do roku 1962 opuštěný stařec. Zřejmě velice staré báňské práce byly objeveny ve vzdálenosti 800 m východo-severo východně od kostelíka Svatého Petra v zalesněné stráni na pravém břehu Petrského potoka. Jednalo se o haldu, na níž byl v šedesátých letech 20. století nalezen šedavý drůzovitý křemen s dutinami po krychlovitém materiálu. Tento revír patřil k těm nejméně význačným ve stříbrském rudním obvodu .

Revír Všech Svatých

Revír je situován při obou březích řeky Mže směrem na západ od jejího soutoku s řekou Úhlavkou a tedy vlastně i západně od města Stříbra. Nejstarší známý důl nesl **jméno Všech Svatých (Allerheiligen)**. Stejnojmenná žíla je identifikovatelná podle 500 m dlouhé linie propadlin na terénu. Žíla je od západu rozfárána štolou, jejíž ústí je situováno na pravém břehu řeky Mže a od východu větší štolou, dnes zakrytou uzávěrem u odvalové haldy. Tento důl byl v minulosti exploatován pouze do úrovně hladiny řeky Mže, ale má perspektivní zásoby i do budoucna, ovšem za podmínky regulace řeky tak, aby se zabránilo průsakům vod do dolu a to až do hloubky 200 m pod úrovní hladiny. Pokud počítáme se šíří dobývky 1,2 m, uvolnilo by se 226 800 tun rudy. Centrální a nejvýznačnější dílo celého revíru představoval **důl Vojtěch (Adalbert)**, dobývající rudu ze dvou křížících se žil. Původní důl byl založen okolo roku 1800. Z nich žíla Vojtěch měla směr sever – jih (h12) a žíla Josef téměř kolmý, východ – západ (h5). Důl Vojtěch byl otevřen štolou a těžní jámou. Štola nafárala ve vzdálenosti 25 m severně od hlavní těžní jámy žílu Josef, která měla úklon 600 k jihu a na třetím patře v hloubce 45 m pod počvou štoly Vojtěch křížila žílu Vojtěch (Adalbert). Její mocnost se pohybovala v rozmězí 1,0 až 1,5 m. Protože se jedná o nejvýznačnější důl tohoto revíru, stručně se o něm zmíním.

Žíla Vojtěch (Adalbert) byla otevřena v dolových mírách Adalberti číslo I až Adalberti číslo IV, propůjčených 12. 7. 1901 společnosti „Allerheiligen Blei und Zinkbergbau Gewerkschaft in Wrbitz“ štolou, která dosáhla již v roce 1913 délky 230 m. Z ní razila společnost dvě hloubení a dva komíny. Ve druhém roce první světové války převzala od těžební společnosti na základě § 18 o válečných dodávkách důl Vojtěch vojenská správa. Za jedenáct měsíců v roce 1916 se vytěžilo celkem 2 859 tun rudy a měsíční produkce koncentrátu obnášela 40 tun s obsahem 40% olova. V tomto období pracovalo v dole šestnáct havířů, sedm odbíhačů, dva tesaři a v úpravně 45 dělníků. Na konci roku 1916 dosáhla hlavní těžní štola délky 310 m. Ve vzdálenosti 290 m od jejího ústí byl ražen větrací komín v místě, kde počva štoly dosahovala hloubky šedesát metrů pod terénem. V roce 1917 se vyrazilo celkem 632,7 metru chodeb. V polově roku 1918 ztratila vojenská správa o těžbu zájem a tak se důl Vojtěch dostal do pronájmu společnosti „Erzbergbau Actien Gessellschaft“. Ta zde však působila pouze jediný rok. V té době se zařízení dolu skládalo ze dřevěné strojovny vybavené kompresorem o výkonu 2,5 m³ vzduchu minutově, poháněným benzinovým motorem s výkonem 18 koňských sil (13 kW). Vzduchový kompresor poháněl čtyři vrtačky typu „Piccolo – Hämmer“. Dále se skládal z dřevěné úpravny vybavené jediným drtičem a mlýnem značky Rost, třídícím stolem a několika třídícími sítý. V dole probíhalo zčásti i vrtání ručním způsobem, protože kompresor utáhl pouze čtyři vrtačky.

Pro představu uvádím, že v roce 1919 bývala rubanina dopravována štolou Vojtěch (Adalbert) na vzdálenost 420 m a odtud vytahována vzduchovým vrátkem z hloubky 60 metrů na den. První důlní patro se nacházelo v hloubce 50 metrů pod úrovní počvy štoly. Potom celková svislá dopravní hloubka představovala 110 metrů. Protože kompresor měl nedostatečný výkon, nebylo možné těžit a vrtat zároveň. Prostě se buď vrtalo, nebo vytahovalo. V roce 1919 si vydělával měsíčně horní správce či vrchní štajgr 350 Kč a k tomu prémie 50 až 100 Kč. Dílovedoucí 375 Kč a účetní 450 Kč. V tomto roce disponoval důl třiceti havíři, deseti odbíhači, šesti dělníky na povrchu a v úpravně dvaceti dělníky a třiceti ženami. Dále potom dvěma střelmistry a jedním dozorcem v dole a jedním na úpravně. Pracovní doba obnášela osm hodin v dole a deset hodin na úpravně.

Již v březnu roku 1919 předala firma Erzbergbau Actien Gessellschaft zastoupená Dr. Ing. Pavlem Chlebusem důl Vojtěch společnosti Metall und Erzgesellschaft m.b.H. zastoupené Ludvíkem Hankerem. V přebíracím protokolu figuruje zmínka o Příčné žíle (Quergang), otevřené dvěma překopy vedenými v úrovni štoly Vojtěch a o 11 metrů výše. Již v roce 1920 realizovala nová společnost rozsáhlé investice a modernizaci dolu. V té době disponoval důl Vojtěch (Adalbert) 440 metrů dlouhou štolou a těžní a větrací jámou. Ty byly od sebe vzdáleny 100 metrů. Těžní jáma měla průřez 2 x 4 metry se dvěma odděleními dopravními a výtlačným vodním potrubím.

Křížila štolu Vojtěch a pokračovala ještě o padesát metrů níže na první patro tak, aby z ní mohly být raženy (vzhledem k počvě štoly) dva horizonty, -25 a -50 m. V nesoudržných materiálech firma jámu v hloubce 10 m pod ohlubní vyzdila, zbytek zajistila srubovou výztuží. Těžní vrátek poháněl nyní již parní těžní stroj s výkonem 55 koňských sil (40,5 kW). Těžní klec byla pouze jednopatrová, sloužící jenom k dopravě materiálu. Nefáralo se tudy. Fáralo se lezným oddělením po žebřících větrnou jámou. Také těžní jáma byla vybavena nouzovým lezným oddělením. K dopravě v podzemí se využívaly hunty na rozchodu kolejí 470 mm s ručním pohonem, tedy bez lokomotiv či lanovek. V letech 1921 až 1922 se však projevilo, že hospodářský výsledek nesplnil očekávání. Proto došlo k přerušení provozu až do března 1923, kdy se opět těžba obnovila za podmínky, že výtěžek bude alespoň krýt provozní náklady. V té době představovala hranice bilančnosti mocnost žíly tři centimetry, což znamenalo 187 kg z metru čtverečního. Zřejmě se však již nedařilo, protože když 31. března 1924 vypršela nájemní smlouva, společnost Metall und Erzgesellschaft m.b.H. si ji už neprodloužila. Důl Vojtěch nadále provozoval vlastník, tedy společnost Allerheiligen Blei und Zinkbaugewerkschaft. No a nastala obdobná situace jako u předchozího těžaře Metall und Erzgesellschaft m.b.H., tedy rozsáhlá investiční výstavba, modernizace, krize a zhroucení. Začátkem roku 1929 se důl dostal do konkurzního řízení. Před zastavením provozu v roce 1928 dosáhla těžní jáma hloubky 115 m, osazena byla patnáct metrů vysokou dřevěnou těžní věží, která měla ve výšce třináct metrů zaústěn 3,3 m široký a 26,4 m dlouhý spojovací most s kolejovou dráhou, vedoucí do úpravny.

Ostatní důlní díla, vybudovaná na žilách s názvy **Jan**, **Ignác**, **Jan na poušti**, **František**, **Starý František** a vlastně i **Všech Svatých** nedosáhla nikdy takového významu jako Vojtěch (Adalberti). Přesto se o nich velice stručně zmíním.

Důl František býval situován na stejnojmenné žíle a od ústí štoly dolu Všech Svatých (Allerheiligen) se nacházel ve vzdálenosti 680 metrů západním směrem na pravém břehu Mže v údolí. **Důl Ignác** býval situován v Isabelině údolí na levém břehu Mže. Ústí štoly se nacházelo vpravo od Kostíkova mlýna (Knochenmühle). Ve vzdálenosti 70 m od mlýna je patrné vyzděné čelo štoly Ignác, zaražené v roce 1836 a severně od něho je patrná v poli propadlina. Pro úplnost je třeba se ještě zmínit o žíle a dole **Svatý Jan na poušti (St. Johann in der Wüste)**. Žíla byla v minulosti otevřena dvěma štolami, spojenými překopy. Spodní štola má délku 190 metrů a vrchní, která je situována o 35 metrů dále a o 9 metrů výše dosahovala délky 120 metrů. Dobývání realizovala stejná společnost, jako na dole Vojtěch, tedy Allerheiligen, která obdržela propůjčku dolových měr Jan I až Jan IV 12.7. 1901. Ve vzdálenosti 1,2 km od dolu Všech Svatých tvoří řeka Mže ostrou zákrutu, takže teče v krátkém úseku od severu k jihu a západně od tohoto místa jsou patrné staré haldy a bývala zde ústí obou štol. Této společnosti byly ve stejný den propůjčeny ještě dolové míry Prokop I až Prokop IV. Ve vzdálenosti 170 m severně od Kostíkova mlýna (Knochenmühle) byla zaražena štola s názvem **Nová nálezná (Neufundstollen)**. Když sledujeme začátek horního kanálu Kostíkova mlýna (Knochenmühle), je po 170 metrech odbočka cesty vlevo. Odtud kousek na severozápad jsou znatelné propadliny tohoto dolu a 430 m západně od ústí štoly Ignác je situována **štola Nová stříbrožilná**.

Revír Jirenský

Žíly jsou v tomto revíru situovány na stejnojmenném kopci Jirná, na jeho západním a jižním svahu. Teprve v letech 1958 – 1960 byly nově založenou **Jámou Jirná** objasněny poměry v okolí žíly **Ondřej (Andreas)**. Došlo k podfárání historických dobývek, těžených po ukončení třicetileté války (1648) a ověřilo se, že hlavní žílou je zde **Anna**, která v prodloužení severním směrem nesla jméno **Laurentius**. Tvořena byla několik metrů mocnou pozicí drůzovitého křemene, ve kterém je sfalerit obsažen pouze stopově a jen vyjímečně tvoří několik metrů dlouhé čočky s vyšším obsahem. Vyskytují se zde formace s obsahem olova, zinku a barytu. Žíla **Ondřej** vysílá do nadloží několik méně významných odžilků, z nichž stojí za zmínku pouze **Vincentinus** a **Benedictus**. Na **Benedictu** je zaznamenána v minulosti v roce 1810 v mapě 40 m dlouhá dobývka. **Štola Ondřej (Andreas)** měla v zákrese v mapě z roku 1810 délku 550 m a ve vzdálenosti 350 metrů od ústí se rozdvojovala. Štola sledovala stejnojmennou žílu. Později v roce 1837 dosahovala štola na odžilku **Benedictus** délky 80 metrů a **Laurentidus** 100 metrů. V tomto roce patřily dobývky hraběti Kašparu Šternberkovi.

Východně od žíly **Ondřej** bývala v minulosti provozována jáma, zvaná **Barytová šachtice**. Na jižním svahu Jirné v údolí řeky Úhlavky leží ústí **štoly Dolní Ladislav** a východně od něho je zavalené ústí a odval **štoly Horní Ladislav**.

Obě díla spolu souvisela a sledovala žílu s mocností 70 centimetrů ve směru východo – severo východ (h10). Štola Horní Ladislav bývala přístupná pouze za vysokého tlaku vzduchu v mrazivém zimním období, jinak se jevila z hlediska koncentrace CO₂ vysoce nebezpečná. Zde dobývaná žíla nese také jméno **Ladislav**. **Žíla Ferdinand** je snad jihovýchodním pokračováním žíly Ladislav. Na základě propadaných dobývek v linii dlouhé 200 metrů lze usuzovat na její mocnost okolo 50 centimetrů a intenzivní dobývání. Ve vzdálenosti 250 metrů východně od žíly Ferdinand je situována **žíla Nové štěstí**. Ta byla okolo roku 1860 otevřena štolou se 12 metrů hlubokým hloubením. **Pekelské štoly (Höllbachstollen)**, situované severně od žíly Ferdinand měly zřejmě pouze průzkumný charakter a nesledovaly žádné významné žíly.

Revír Kladrubský

Tento revír se rozkládá západně a jihozápadně od revíru Jirenského. V severním i jižním okolí Kladrub. Vyskytovaly se v něm pouze práce menšího rozsahu. Nejvýznačnější historické důlní dílo představoval **důl Jakub v Kladrubech (Jakobizeche)**. Jednalo se vlastně o dvě štoly, horního a dolního Jakuba. O důlních dílech jsou zaznamenány poznatky jen na základě vyprávění starých havířů, německého spisu z 15.7.1928 a z mapy z roku 1810. Důl představovala štola, sledující žílu směrem k jihu. Její ústí je situováno při řece Úhlavce a ve vzdálenosti deset metrů od něj je 33 metrů hluboké hloubení. Z něho bývala v hloubce 24 m sledována 20 metrů dlouhou chodbou, vedenou směrem severním, souvislá žilka 10 – 15 centimetrů mocného galenitu. Směrem severovýchodním sledoval důl v délce 17 metrů pouze bezvýznamnou puklinu. V roce 1923 získala důl od firmy Simon Hofmann z Plzně německá firma „Blei und Silber EBG“. V té době probíhalo čerpání důlních vod z hloubení vodotěžným strojem na vodní pohon, poháněným soutyčím. Jednalo se o klasické mihadlo. Severněji od bývalého dolu Jakub se nacházejí štoly s názvy Důvěra v Boha, Koruna a Cecílie. První zmínka o nich pochází z roku 1810, kdy byly zakresleny v mapě. **Štoly Koruna** jsou dvě a obě sledovaly v délce několika metrů zcela bezvýznamnou hydrotermální křemennou žilku. Situovány byly 300 m pod ústím štoly Důvěra v Boha. **Štola Cecílie** představovala jistě větší dílo, což lze usuzovat podle velikosti haldy při jejím zavaleném ústí, situovaném nedaleko obecního mlýna .

Štola Důvěra v boha (Trau auf Gott) se nalézala pouze několik metrů pod terénem ve vzdálenosti 400 m severně od Kladrub a sledovala jen žilku s nevýrazným zrudněním .

*Tento revír není součástí požadavku objednatele na provedení prací.
Počet důlních děl dokumentovaných na jednotlivých lokalitách uvádí následující tabulka. Celkem bylo do databáze HDD zaneseno 161 nových záznamů, z toho ve 104 případech identifikujeme objekty jako o stará důlní díla (SDD) a 57 jako důlní dílo opuštěné (ODD). Do registru bylo celkově zapracováno 161 záznamů.*

Jáma číslo III (bývalý důl Leo, i s úpravnou provozovaný do roku 1931), měla souřadnice v systému JTSK (Jednotná trigonometrická síť katastrální) $x = 1\ 065\ 113,55$; $y = 847\ 938,40$ a výšku v systému BPV (Balt po vyrovnaní) 448,49 m.n.m. Jednotlivá podzemní patra bývala situována následovně:

Ohlubeň jámy na terénu 448,49

1. patro (starců)	361,49
2. patro (starců)	329,19
3. patro (starců)	289,49
4. patro (první nové)	243,19
5. patro (druhé nové)	193,39
6. patro (třetí nové)	139,49
7. patro (čtvrté nové)	97,49

Jáma dosahovala celkové hloubky 370,0 m a její dno leželo na kótě 78,49 m.n.m. Směrně nejrozsáhlejší se jevilo 1. patro starců a 4. patro nové, jejichž celková délka chodeb dosahovala 700 metrů. Jáma číslo I byla propojena v úrovni třetího patra s jámou číslo III v úrovni prvního nového patra nepřístupně a pátého patra jámy číslo I s třetím novým patrem jámy číslo III přístupně. Jáma číslo III měla souvislost se štolou Dlouhá žíla, dlouhou 551,5 m. Poslední vůz z Jámy číslo III vyjel 31.10. 1974. S hloubením bývalého **dolu Leo** se započalo koncem roku 1923 a v červenci 1924 se dosáhlo hloubky 165 metrů. Na jámu Leo se převzal opravený parní těžní stroj z dolu Žentourová jáma (Göppelschacht) s výkonem 255 koňských sil (188 kW). Důl disponoval ještě šikmou skipovou jámou. Pravidelná těžba byla zahájena v roce 1927 a ukončena v roce 1931. Důl Leo disponoval vlastní třídírnou (F15,F16).

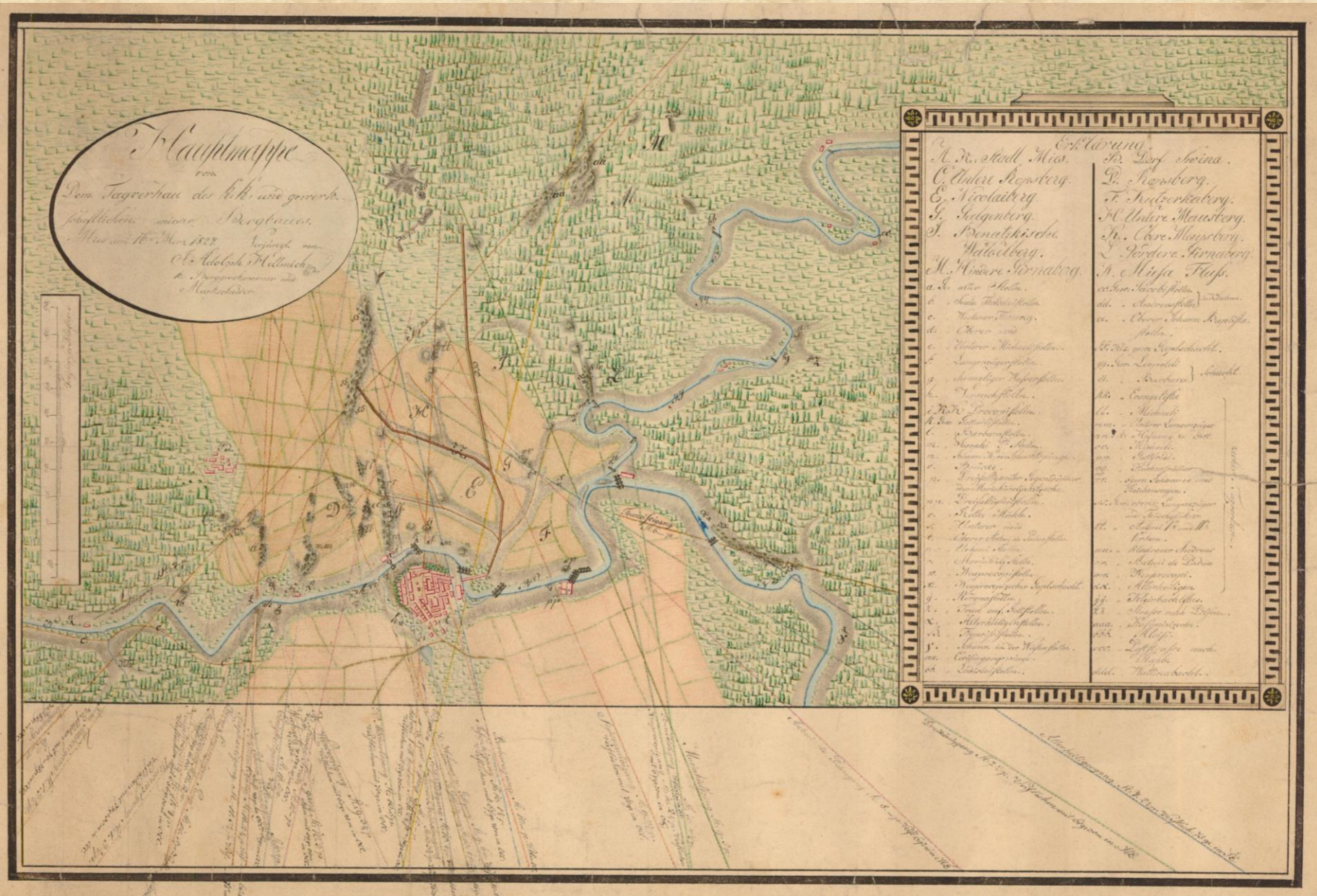
Historická data o dolování ve Stříbře

<i>1131 – 1186</i>	<i>počátek historických prací</i>
<i>1186 – 1410</i>	<i>není zpráv o dolování</i>
<i>1240</i>	<i>město povýšeno na Královské horní město</i>
<i>1410</i>	<i>Václav IV. udělil městu kutací práva</i>
<i>1454</i>	<i>Ladislav Pohrobek potvrdil privilegia</i>
<i>1454 – 1501</i>	<i>není zpráv o těžbě</i>
<i>1501 – 1524</i>	<i>8 knih</i>
27.9.1513	<i>začátek ražení královské dědičné štoly Prokop</i>
<i>1554</i>	<i>komise odborníků z Jáchymova , doporučení prací na Prokopské štole</i>
<i>14.1.1555</i>	<i>dekret Ferdinanda I. povoluje obnovu dolů</i>
<i>18.9.1558</i>	<i>Ferdinand I. povoluje prodej rud z ladem ležících dolů</i>
<i>1560</i>	<i>Ferdinand I. povoluje hraběti Šlikovi kutati na všech polích</i>
<i>1565</i>	<i>zpráva komisařů o pracích na štole Jan Baptista</i>
<i>1565 – 1696</i>	<i>chybí údaje</i>

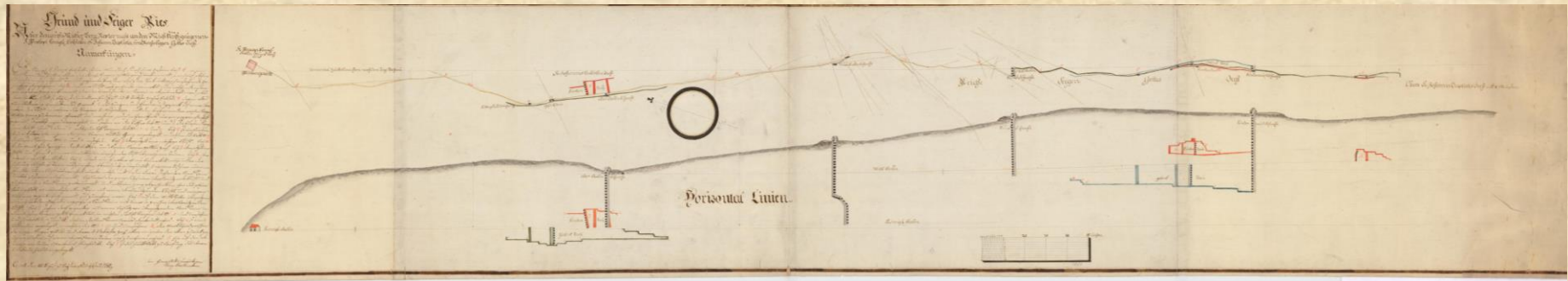
14.8.1696	<i>propůjčka žíly Reiche Segen Gottes</i>
25.5.1700	<i>propůjčka Nálezné jámy</i>
5.8.1743	<i>propůjčka Královské dědičné štoly Prokop</i>
8.1.1750	<i>propůjčka žíly Jan Křtitel</i>
6.5.1774	<i>propůjčka žíly Langenzung</i>
20.3.1780	<i>propůjčka žíly Nový Prokop</i>
5.4.1781	<i>propůjčka žíly Frischglück</i>
1717	<i>nařízení nejvyššího mincmistra o dozoru slavkovského horního úřadu</i>
22.10.1717	<i>zpráva o centru otvírky na Ronšperku</i>
17.9.1720	<i>dokončení stavby huti</i>
1719	<i>uzavřen provoz dolu Benedikt</i>
1720	<i>v provozu pouze 4 doly</i>
25.3.1725	<i>zřízena funkce odborníka na těžbu a dozor</i>
1726	<i>úpadek provozu</i>
1726 – 1730	<i>doly jsou v neklidu</i>
1730	<i>propůjčení dolu Bohaté požehnání</i>
1744	<i>zpráva o postupu prací na dole Bohaté požehnání</i>

1748	<i>zpráva o pracích na díle Bohaté požehnání</i>
15.2.1779	<i>příkaz ke zvýšení těžby pro vojenské účely</i>
1774	<i>otvírka dolu Langenzung</i>
1780	<i>otvírka dolu Nový Prokop</i>
1781	<i>otvírka dolu Frischglück</i>
1796	<i>výstavba úpravny</i>
1801	<i>zřízení Horního úřadu ve Stříbře</i>
1804	<i>zřízení Horního soudu pro Plzeňský a Klatovský kraj ve Stříbře</i>
1850	<i>osazení dolu pracovníky – 485 lidí</i>
1883	<i>instalace prvních dvou parních strojů</i>
1908	<i>zatavení posledních provozů</i>
1924	<i>ražení jámy Leo na Dlouhé žíle</i>
1927	<i>otvírka dolu Frischglück</i>
1930	<i>likvidace dolu Leo a Frischglück</i>
1950	<i>zahájení těžebních prací Středočeskými rudními závody Praha</i>
1975	<i>definitivní ukončení těžby- uzavření dolů</i>

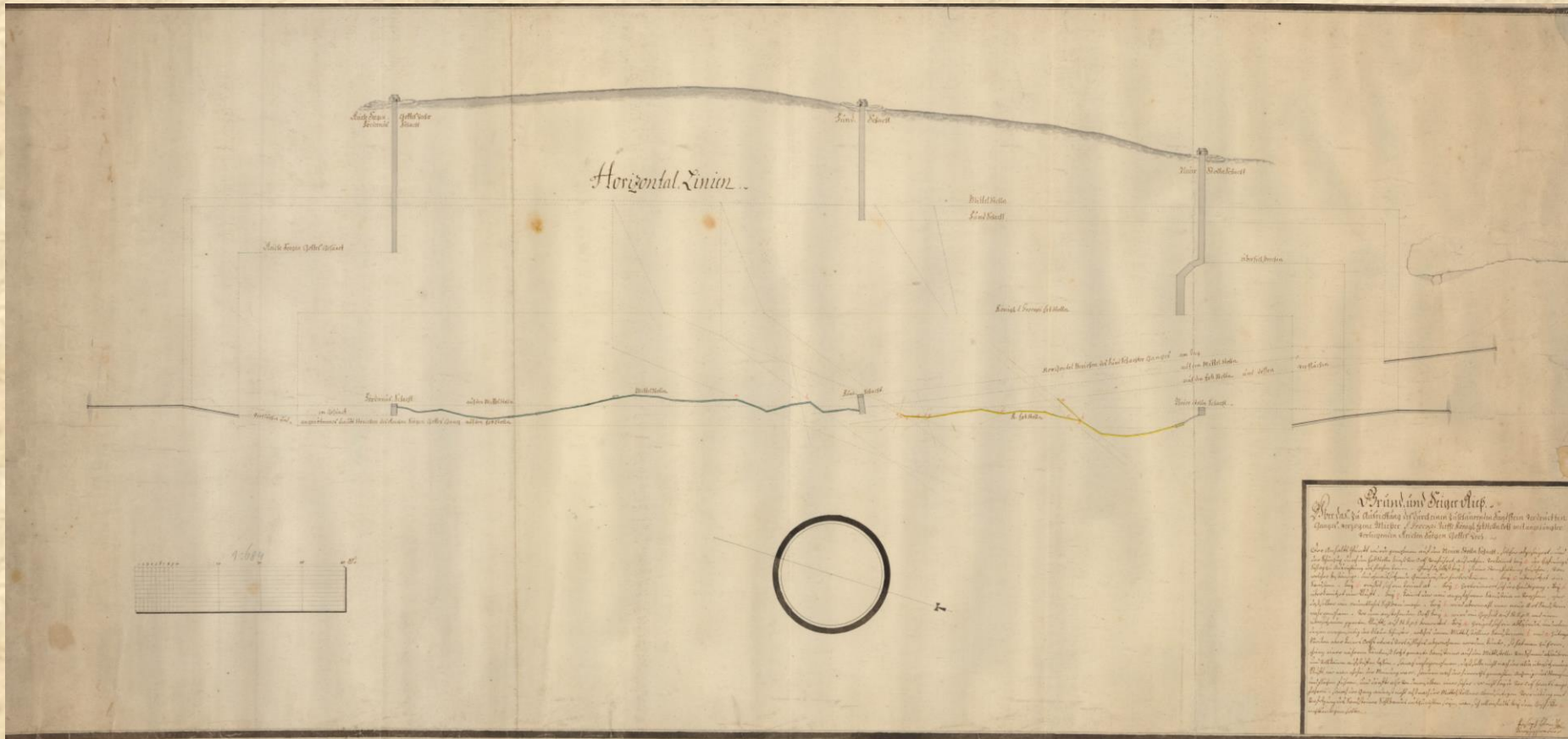
1827 – Hauptmape - Mies

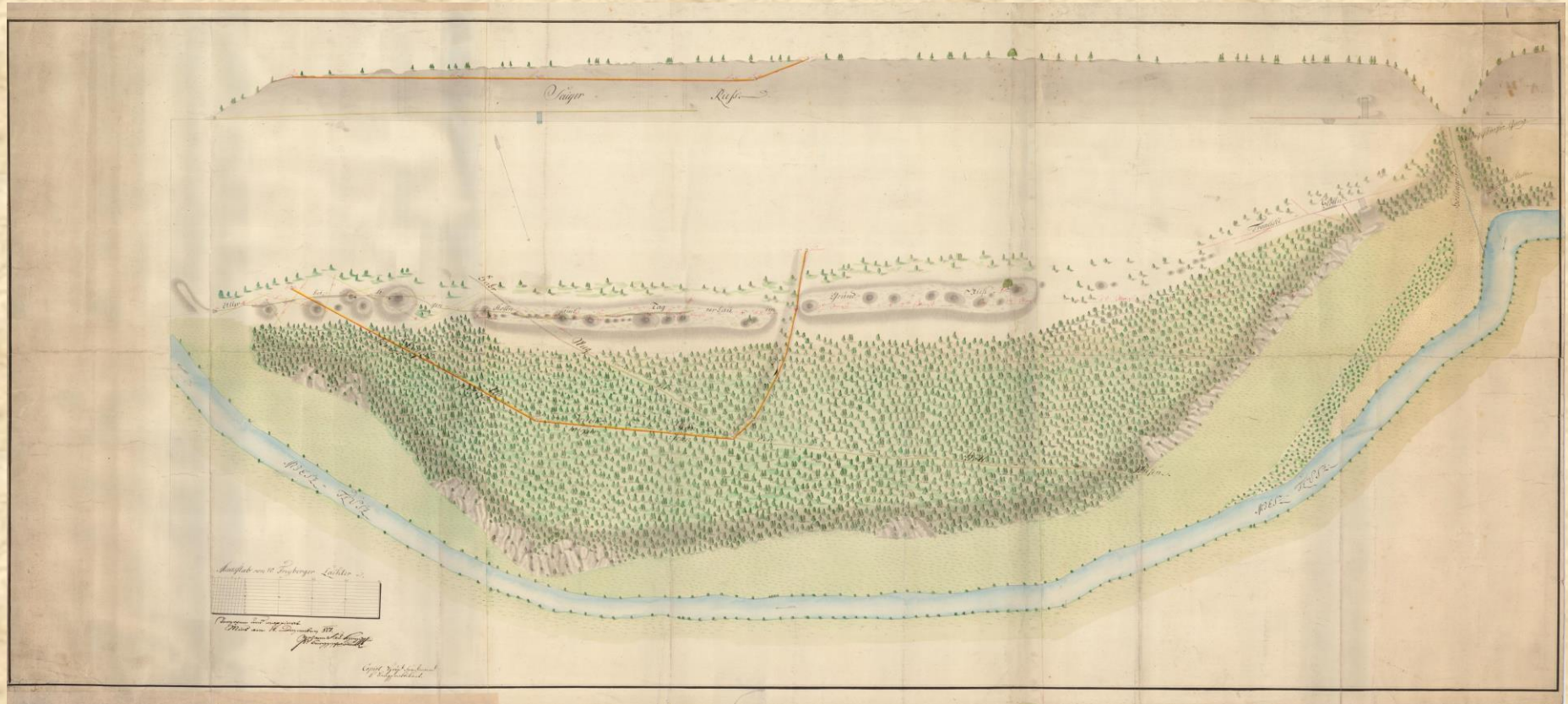
1780 – Mies, Prokoppi stollen

1779 - Mies

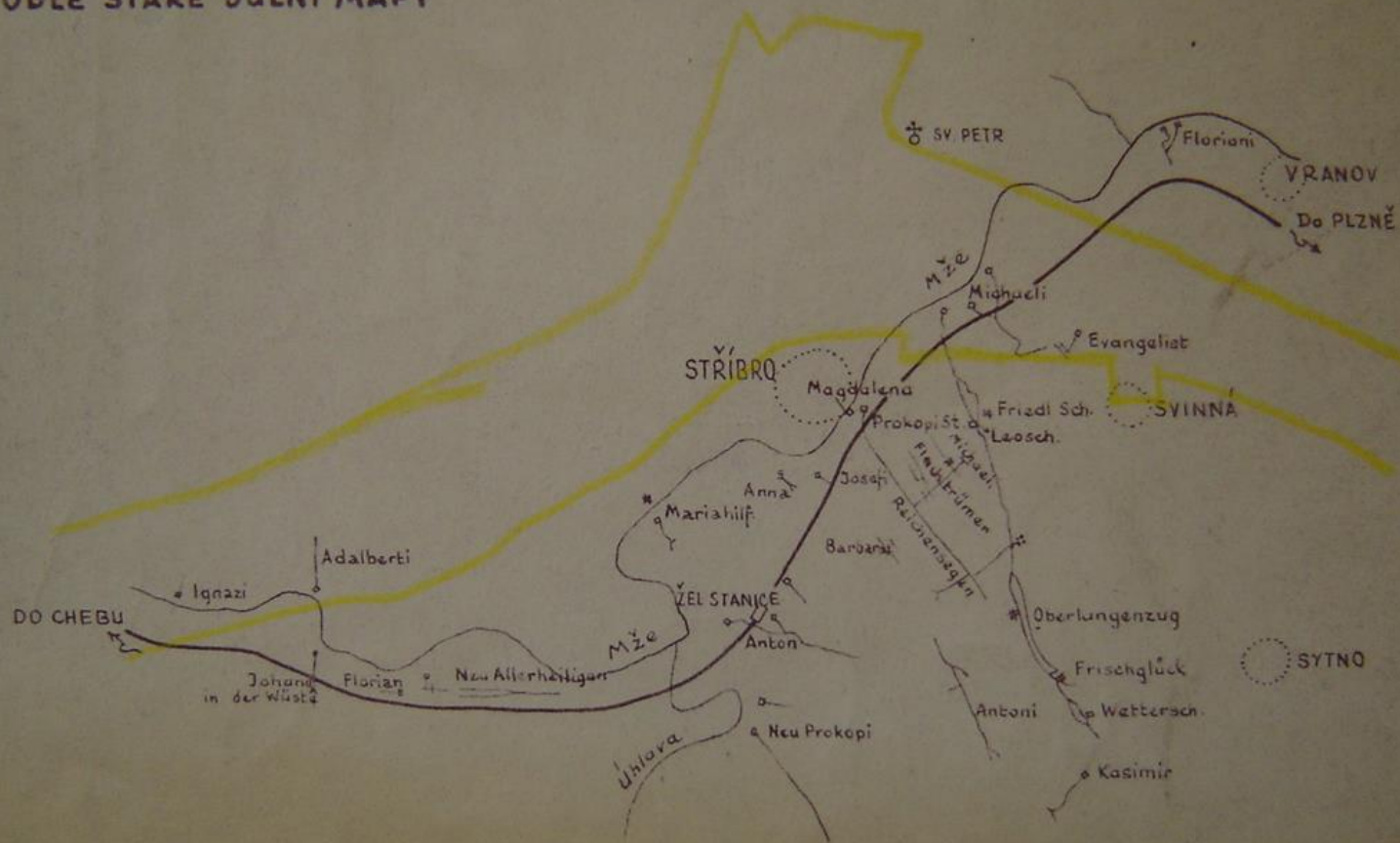

1801

STŘÍBRSKÝ RUDNÍ REVÍR 1965

PODLE STARÉ DŮLNÍ MAPY

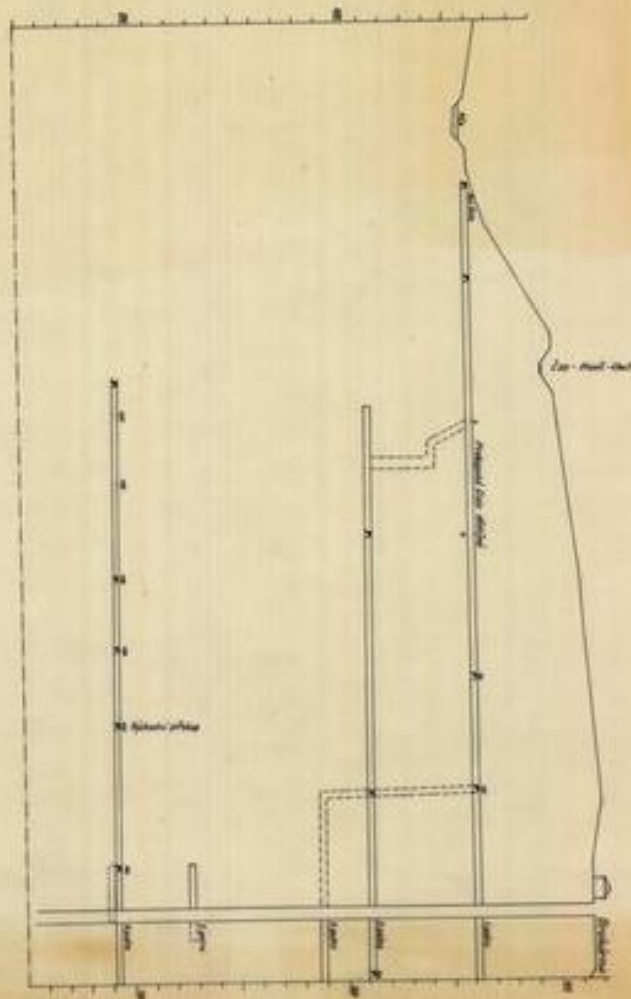
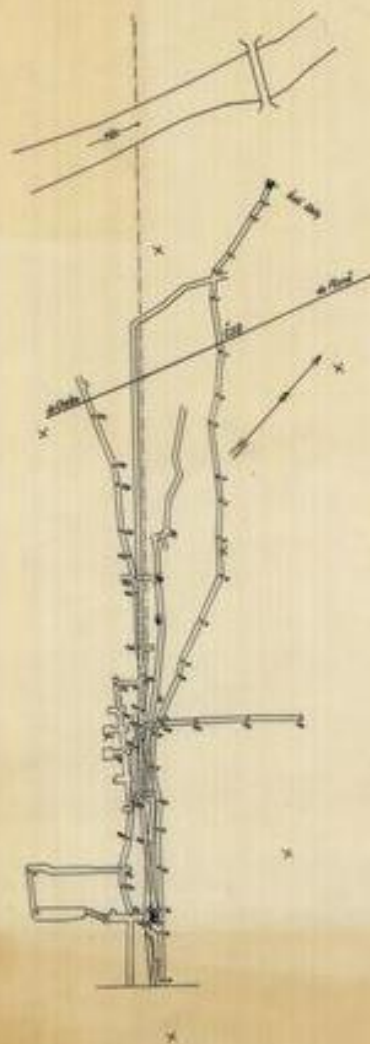

020/50 41 2

ZRP n.p.
Závod STRBRO

ČÁSTEČNÁ DŮLNÍ MAPA 1960

Ústí STRBRO
Jiřina Brázdová

M 1:1000

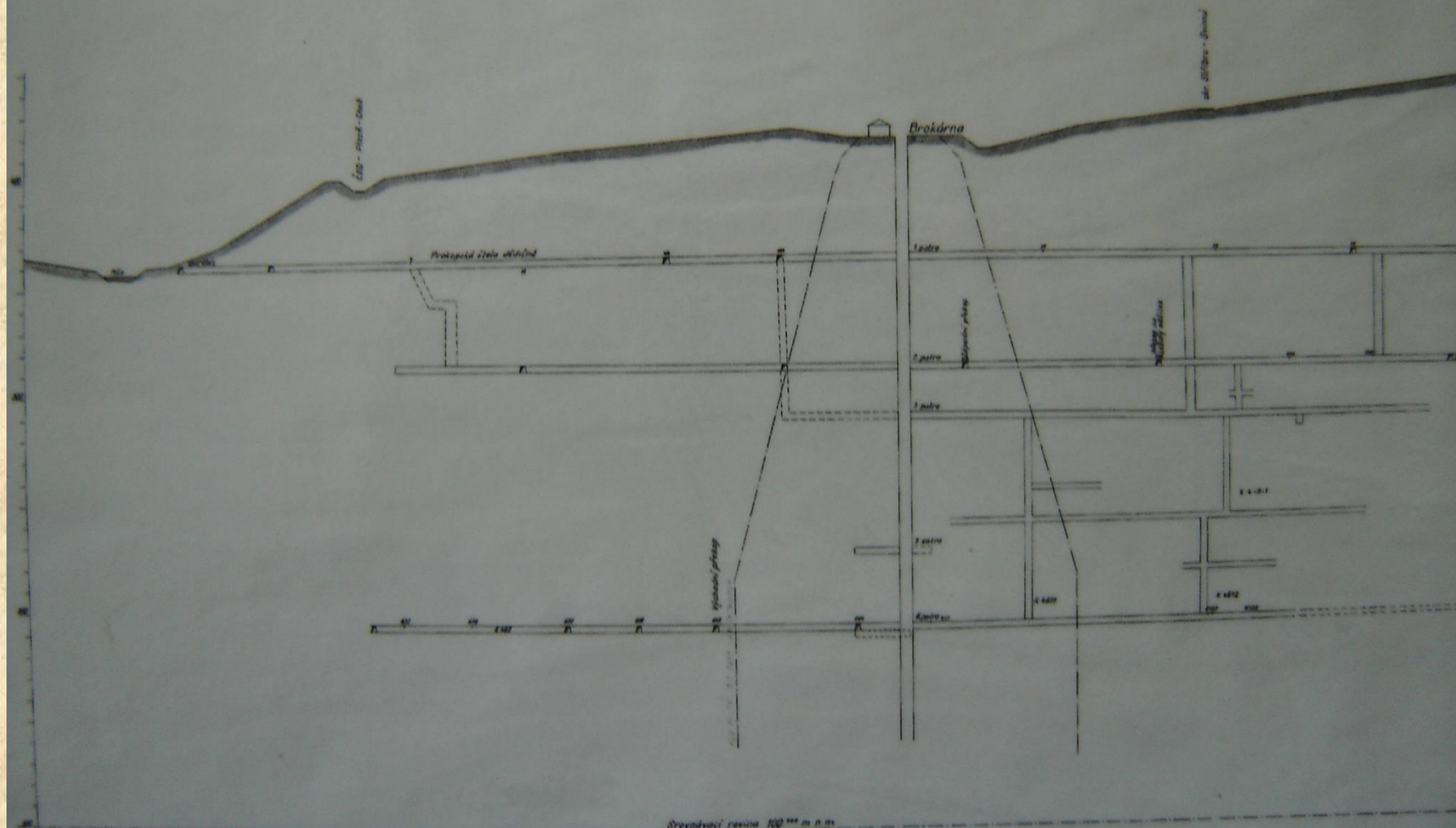
ZRP n.p.

Závod: STŘÍBRŮ

PODÉLNÝ ŘEZ 1958

Úsek: STŘÍBRŮ

Jáma: IV.

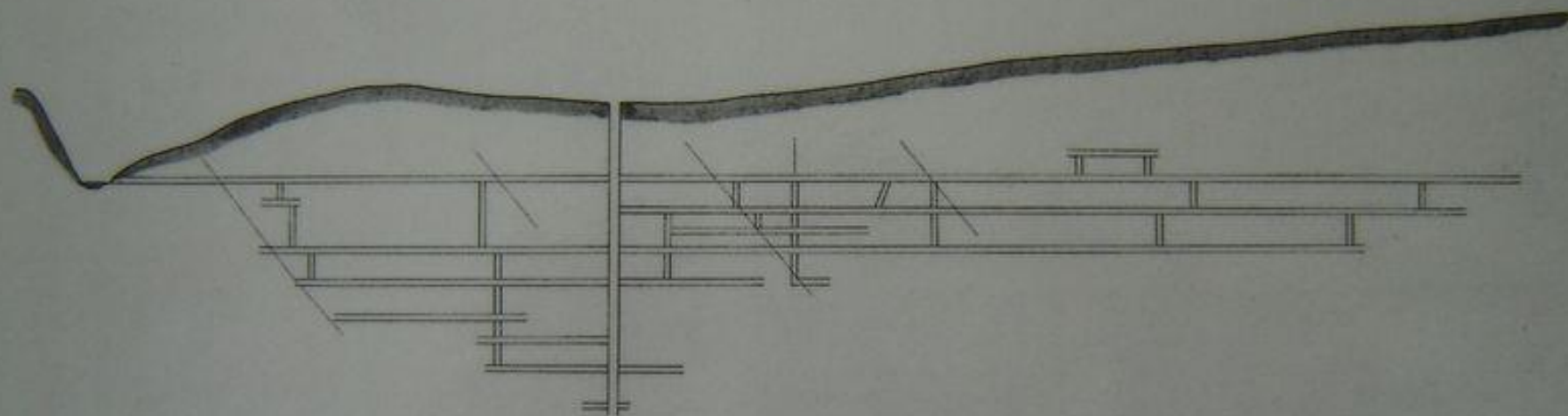

ZRP, n.p.

PODÉLNÝ ŘEZ BROKÁRNOU

Závod : STŘÍBRŮ

Úsek : STŘÍBRŮ - okolí

M - 1 : 2000

MIES — Stadtpark

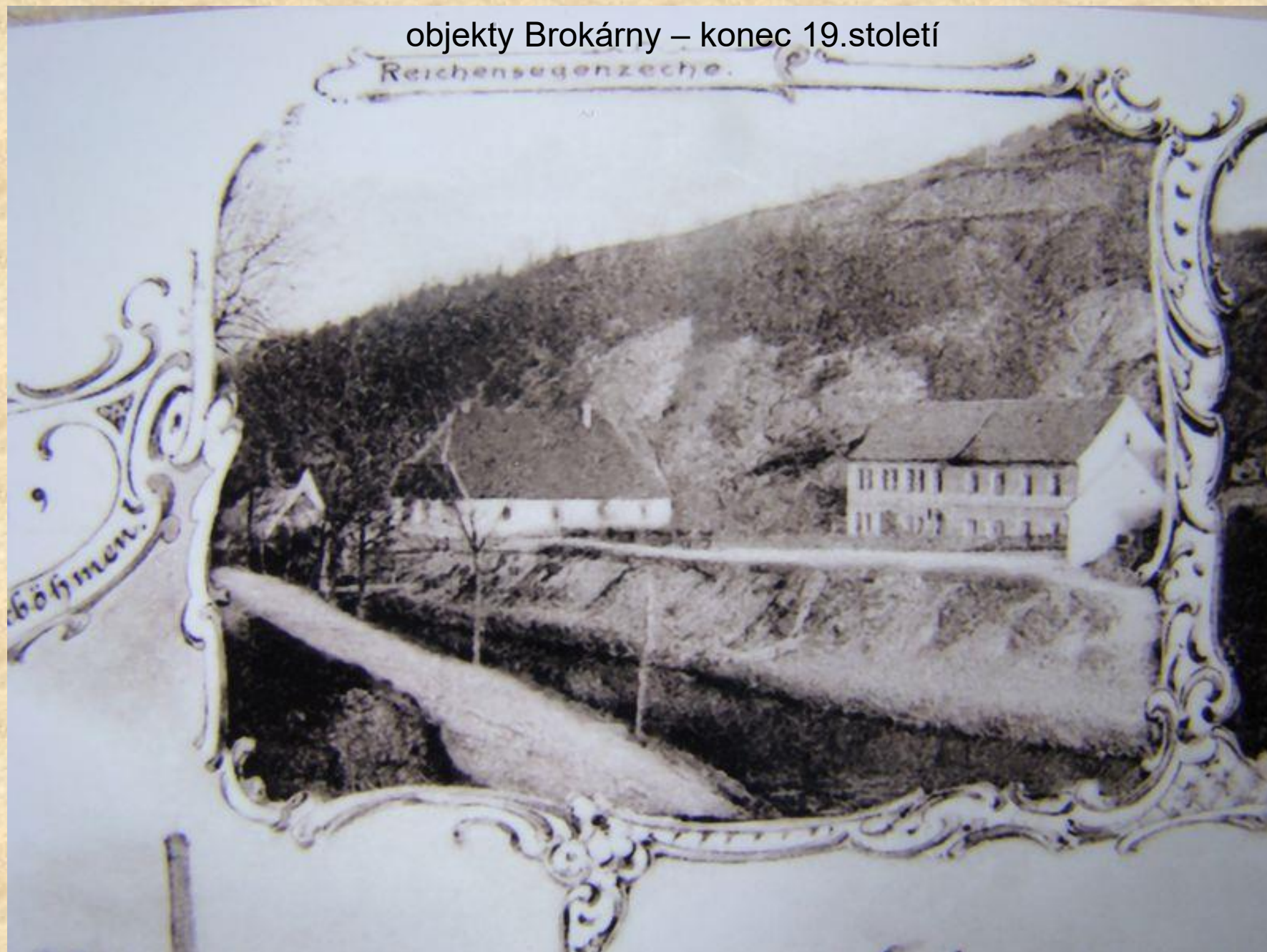
Dlouhá žíla, konec 19.století

jáma Langenzug – konec 19.století

objekty Brokárny – konec 19.století

jáma Frischglück – konec 19.století

důl Brokárna

jáma Leo

jáma Michal

jáma Milíkov

komín Jirná K 278

štola Gottwill

štola Maria Heimsuchung

štola Michal

štola Spodní dlouhý tah

Děkujeme Vám za pozornost. Doufáme, že se Vám naše prezentace líbila, že tento příspěvek bude podmětem pro Vaší návštěvu našeho královského horního města Stříbra a hornického skanzenu.

Zdař Bůh

Karel Neuberger